

CAN | YUNUS
GÖZÜYLE | EMRE
BAKAN GÖRÜR

Prof. Dr. BİLAL KEMİKLİ

الله
الرحمن الرحيم

Can Gözüyle Bakan Görür
YUNUS EMRE

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI — 1081
HALK KİTAPLARI: 245
ANADOLU GÖNÜL SULTANLARI DİZİSİ — 01

Genel Koordinatör
Prof. Dr. Mehmet Emin ÖZAFŞAR

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Koordinasyon
Yunus AKKAYA

Editör
Prof. Dr. Mustafa KARA

Baskı Takip
Mustafa YEŞİLYURT

Grafik & Tasarım
OTTO Yayıncılık

1. Baskı, Ankara 2015

ISBN 978-975-19-.....-..
2014-06-Y-0003-.....
Sertifika No: 12930

Baskı

Tel: (0 312) .....

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 07.11.2013/49

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Tel: (0 312) 295 72 93 — 94

Faks: (0 312) 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış

Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü

Tel: (0 312) 295 71 33 — 295 71 56

Faks: (0 312) 285 18 54

e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

CAN
GÖZÜYLE
BAKAN GÖRÜR

YUNUS
EMRE

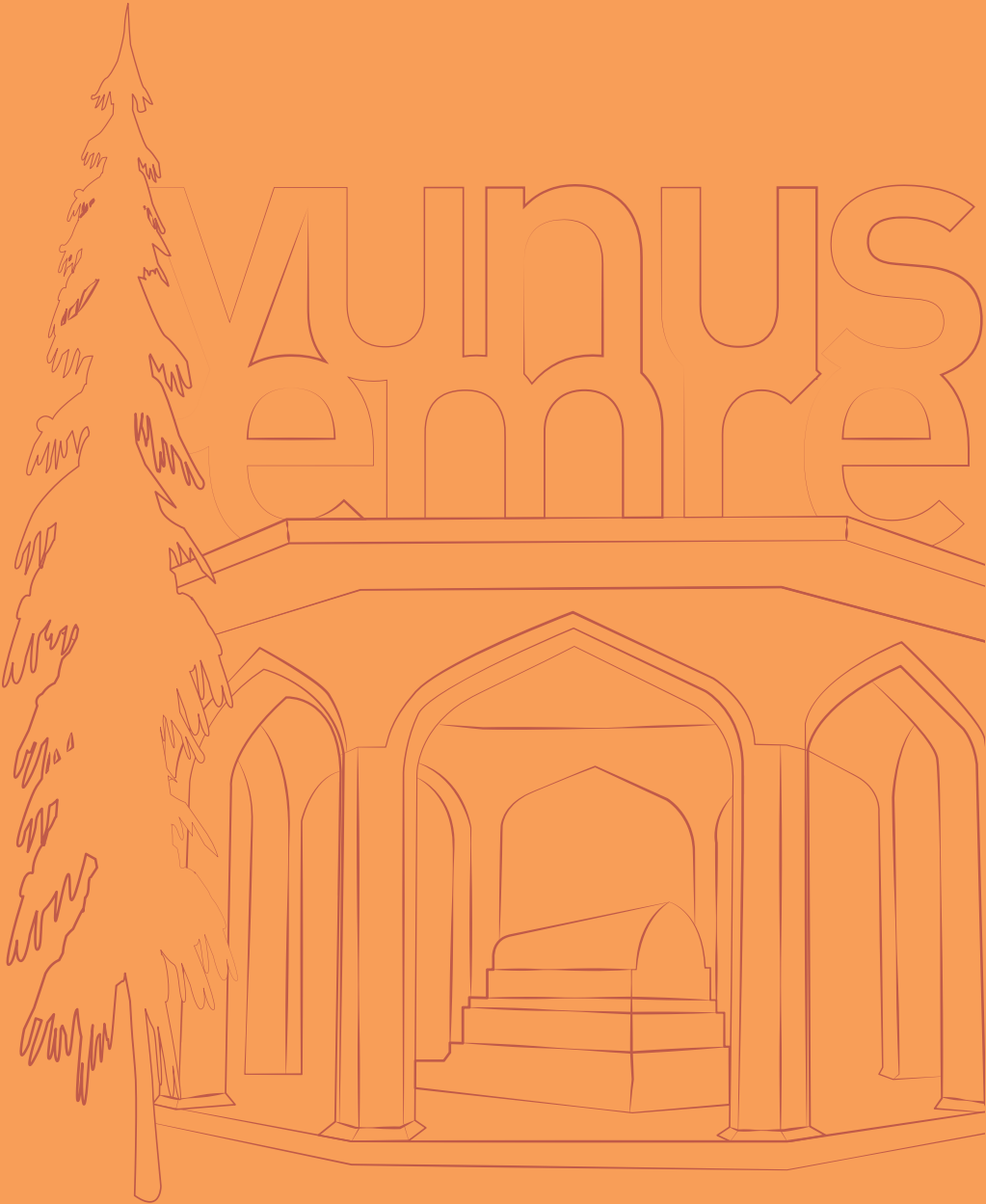
Prof. Dr. BİLAL KEMİKLİ

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
YUNUS EMRE'NİN HAYATI	9
Meşhur ve Meçhul Bir Âşık	9
Dünya Bir Değirmendir	11
Yunus Emre Kimdir?	14
Can Gözüyle Bakan Görür	15
Geldi Geçti Ömrüm Benim	19
Alıc, Buğday ve Nefes	20
Yunus ve Mevlâna	24
Üftâde'nin Yunus'u	26
Padişahın Huzurunda	30
Molla Kasım	32
YUNUS EMRE'Yİ KONUŞMAK	33
Gurbet İlde Bir Garip Derviş	34
Bir Tarih Belirlemek	37
İlk Adım Yunus'ıdı	41
Ol Dost Bana Ümmî Demiş	43
BEN BİLMEM ZİKRİ	47
Ben Nice Pinhân Olan	49
Şairler Kocası	51
YUNUS EMRE'DEN BİZE KALAN	55
Bizim Yunus	55
Bizim Yunus	57
Eserleri	58
Taraf Olmak	60
KAYNAKLAR	63

QUIBUS EMPTRE

SUNUŞ

İslam dini, asırlar ve coğrafyalar aşarak günümüze kadar gelmiştir. Her tarihte, her coğrafyada bu kerim mirası sonraki nesillere taşımak için olağanüstü gayretler sarfetmiş, her biri birbirinden değerli ilim, fikir ve gönül insanları yetiştirmiştir. İlimleriyle, amelleriyle, örnek yaşantıları ve öğretileriyle yalnızca yaşadıkları döneme değil, çağlar ötesine de rehberlik eden bu şahsiyetler, İslam ilim ve irfan geleneğinde önemli bir boşluğu doldurmuşlardır. Nebvi hikmeti doğru okumak, anlamak ve yaşayarak örnek olmak konusunda maneviyat iklimimizde önemli izler bırakmışlardır. Onların hikmet ve marifet yolculukları bugün de devam etmektedir. Onların mesajları sadece düne değil, bugüne de hitap etmektedir. Bu güzide şahsiyetlerin ruh ve gönül dünyalarını tanımaya, sahip oldukları üstün değerleri keşfetmeye en çok da bugünün insanının ihtiyacı bulunmaktadır.

Rehberlikleriyle halkın gönlünde taht kurmuş bu insanlara hem bir vefa borcunu ödemek hem de bunları günümüz

insanına anlaşılır bir dilde sunmak üzere Başkanlığımız, elinizdeki diziyi yayımlamıştır. Coğrafyamızın gönül mimarlarını tanımanın kendimizi tanımak için de önemli bir fırsat olduğu kanaatindeyiz. Bu güzel çalışmanın bir merak, bir ilgi ve bir yöneliş vesile olmasını diliyoruz...

Diyamet İşleri Başkanlığı

YUNUS EMRE'NİN HAYATI

*Geldi geçti ömrüm benim,
Şol yel esüp geçmiş gibi
Hele bana şöyle geldi
Şol göz yumup açmış gibi*

Meşhur ve Meçhul Bir Âşık

Yunus Emre, Anadolu'yu aydınlatan büyük şahsiyetlerden biridir. Günümüzde etkisi hâlâ devam eden ve evrensel boyutlarda tanıtılan bir şahsiyet olarak Yunus Emre, 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış ve eserler vermiş olmakla birlikte, 20. yüzyılın başlarında yeniden keşfedilmiştir.

Yunus Emre'yi, içinde bulunduğu sûfi geleneğin menkıbevî zemininden çıkarıp ilim âleminin dikkatlerine sunan, merhum Fuat Köprülü'dür. Köprülü'nün *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (İstanbul, 1918)'ıyla başlayan Yunus araştırmaları, bir şair,

bir sūfi ve bir kültür adamı olarak onu ele alan farklı disiplinlerde ilmî ve popüler seviyede yapılan çalışmalarla devam etmiştir.¹ Bu çalışmalarda, millet olarak içinde bulunduğumuz kültürel farklılaşma ve ideolojik bakışların izlerini görmek mümkündür.² Nihayet Mustafa Tatcı tarafından hazırlanan *Divan*'ının tenkitli metni ve bu metinden yola çıkılarak yapılan analitik tahlil çalışmasıyla bu araştırmalar, önemli bir seviyeye ulaşmıştır.³

Mustafa Tatcı'nın hazırladığı çalışmayla konuya ilişkin bir kısım tartışmaların bertaraf edildiği söylenebilir. Çünkü bu çalışmada filolojik metotlarla sağlam bir metin ortaya konulmaya dikkat edilmiş, ona ait olmayan bazı şiirler ayıklanarak diğer Yunuslar tespit edilmiştir. Keza Yunus'un dönemine ilişkin, bilhassa tasavvuf ve kültür tarihi araştırmaları yapılmış, başta Mevlevî geleneğine ait eserler olmak üzere dönemin bazı metinleri yayımlanmıştır. Fakat gelinen bu noktada, hâlâ Yunus'a ilişkin sorular tamamıyla cevaplanmış değildir. Bu sorular daha çok onun biyografisine ve içinde bulunduğu tasavvufi muhite dairdir. Her ne kadar Ahmet Yesevi'nin takipçisi olarak gösterilse de, şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla, döneminin sūfi entelektüellerinin takipçisi olduğu vahdet düşüncesini de benimsediğini görüyoruz. Bununla birlikte onun biyografisine ilişkin

¹ Bu çalışmaların derli toplu bir değerlendirmesi için bkz: İsmet Binark-Nejat Sefercioğlu, *Yunus Emre Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi*, Ankara, 1970.

² Bu eserlerin bir kritiği ve farklılaşmaların tespiti için bkz: A. Yaşar Ocak, "Türkiye'de Yunus Emre Araştırmaları Üzerinde Genel Bir değerlendirme ve Yunus Emre Problemi", *Türk Sufiliğine Bakışlar*, Ankara, 1996, 98-108.

³ Dr. Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Külliyyâtı Yunus Emre Divânı*, I-III, İstanbul, 2008.

karanlık noktaların aydınlanmamış olduğu da bir gerçektir. Dolayısıyla o, meşhur olduğu kadar meçhuldür de.

Günümüzde yapılan bazı çalışmalarda, şiirlerinden yola çıkılarak biyografisindeki karanlık bazı noktalar aydınlatılmaya çalışılmış; daha çok şairliği, dilciliği ve düşünceleri üzerinde bir kısım tespitler yapılmıştır. Mamafih, onun şiirlerinde tarihsel kişiliğine ilişkin bir kısım tedailere imkân verecek beyanları, doğrudan doğruya otobiyografik metinlermiş gibi okuyanlar da olmuştur. Öte yandan onu; sadece bir şair, bir düşünür ve felsefi anlamda bir hümanist olarak nitelendirmek de doğru değildir. Nitekim onun belirgin vasfı, kendisinin de müteaddit defalar söylediği gibi dervişliğidir. Diğer bir ifadeyle Yunus, her şeyden önce bir sûfidir; diğer özellikleri ise, bu kültür havzası içerisinde kazandığı niteliklerdir. Dolayısıyla onu, döneminin fikrî ve edebi zemininden kopararak yapılan her okuma bizi ondan uzaklaştıracak, onun meçhûliyet perdesini daha da artıracaktır. Burada bu meçhul meşhurumuzun biyografisini kâmilin inşa iddiasında değiliz; sadece şu ana kadar yapılan çalışmalardan yola çıkılarak, döneminin siyasi ve sosyal durumu, kültürel edebi atmosferi içerisinde eserleri; kısaca bazı fikirleri ve etkileri ele alınacaktır.

Dünya Bir Değirmendir

Anadolu'nun manevi mimarlarından olan Yunus Emre, dünyayı değirmen istiaresiyle tanımlar. Ona göre dünya bir değirmendir; bu değirmenin sepeti gaflet, unu ise halktır. De-

ğirmenin çarkı durmaksızın döner ve halkı, gaflet sepetinin içine döker (313/1).⁴ Koca şairin bu istiaresinde dünya, değirmen, değirmenci, çark, un gibi mefhumların çağrıştırdığı anlam dünyası, varlık, bilgi ve ahlak açısından zengin çağrışımlar ihtiva etmekle birlikte, tarihsel açıdan şiirin yazıldığı dönemin siyasi ve sosyal durumunu da ele vermektedir. Nitekim bu dönem, siyasi ve sosyal bakımdan bir kaos dönemi olarak nitelendirilmekle birlikte, aynı zamanda yeniden mayalanma ve yoğrulma dönemidir. Bu bakımdan değirmen, dönemin karmaşaları ve yaşanan huzursuzluklar, sulh ve sükûn medeniyetini kurmuş olan Selçuklu'nun tesis ettiği düzen ve nizamı öğütme şeklinde tecelli etse de, Anadolu'da yeni ve daha parlak bir tarihin de başlangıcı olmuştur.

Bilindiği gibi Yunus Emre, XIII. yüzyılın ikinci yarısıyla XIV. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Tarihi kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla bu dönemde iki dış etken, siyasi ve sosyal yapıyı derinden etkilemiştir. Bunlardan ilki, Türk'ün Anadolu'da tutunmaya başladığı dönemden beri var olan batıdan gelen Haçlı seferleridir. İkincisi ise, doğudan başlayıp bütün bir dünyayı tehdit eden Moğol akınları. Bu iki kasırga arasında var olma mücadelesi veren Selçuklu'nun kurduğu düzenin içten içe çöktüğüne ve siyasal otoritenin yerini keşmekeşe bıraktığına tanık oluyoruz. Anadolu'ya Türk ve Müs-

⁴ Bu kitapta *Yunus Emre Divanı*'ndan yapılan alıntılarda, Mustafa Tatcı'nın hazırladığı çalışma esas alınmıştır. Rakamların ilki Divan'da bulunan şiire, ikincisi ise beyte işaret eder.

lüman duyarlılığını getirerek burada zengin bir medeniyet inşa eden Selçuklu'nun bıraktığı boşlukta, Anadolu insanının sosyal, iktisadi ve ruhî huzuru da talan olmuştur. Nitekim Selçuklu'nun etrafında *birlik* ve *dirlik* içinde kenetlenen Türk beyleri, yaşanan bu kargaşa neticesi siyasi erki sahiplenme ve düzeni yeniden tesis etme duygusuyla ayaklanmış; birlik ve dirlik bozulmuştur.

Düzeni yeniden tesis etme arzusuyla öne çıkan siyasal istikrar arayışlarının faturası daima halka kesilmiştir. Bir yandan ağır vergilerle iktisadi açıdan iflas eden halk, öte yandan çetelerin baskısıyla bîzâr olmuştur. Asya'dan Moğol istilası dolayısıyla sulh ve sükûn yurdu olan Anadolu'ya doğru göçler olduğu gibi; kasırganın bu güvenli ve huzurlu toprakları talan etmesiyle birlikte halk, yerini yurdunu terk etmek zorunda kalmıştır. Yerleşik halktan tarımla uğraşanlar, gerek kuraklık ve gerekse kıtlık sebebiyle yokluğa ve sefalete sürüklenmiştir. Böylesine iç karartıcı bir dönem, bazı tarihçiler tarafından “bunalım çağı” olarak nitelendirilse de, aynı zamanda bir arayış ve bir mayalanma dönemidir.

Kendisini “bî-çâre ve miskin” olarak nitelendiren Yunus Emre, halka bu arayışın temel ilkelerini sunan öncülerdendir. O, varlığı mânâ ve mazmunuyla muhataplarının idrakine sundu. Böylece karış karış gezdiği Anadolu toprağını, birlik ve dirlik tohumlarıyla kutlu yarınlara hazırladı. O, Anadolu insanının kaybettiği dirlik ve düzeni, başka yerlerde değil;

kendi coğrafyalarında aradı. Bu coğrafya, insanın bizatihi kendi özüdür; dili, dini, dünya tasavvuru ve varlığa yüklediği anlam ile âdeta bir okyanus gibi uçsuz bucaksız gönül ülkesidir. O, arı duru Türkçe ile kaynağını ilâhî hitaptan alan dinî emir ve ilkeleri, yine bu kaynağın çerçevesini çizdiği bir dünya ve varlık tasavvuruyla insana sunmuştur.

Yunus Emre Kimdir?

“Yunus Emre kimdir?” sorusuna; “Yunus Emre bir kimyacıdır.” diye cevap veriyorum. Niçin? Çünkü Yunus, sözüyle ve düşünceleriyle, hem döneminin o zor siyasi ve sosyal şartları içerisinde insanların sığınacağı liman olmuş, hem de acımasız zaman değirmeninin dişlilerine direnip bu günlere gelerek paramparça olan ruhlara hayat iksirini sunmuştur. Bu bakımdan Yunus’tan yola çıkarak bir büyük medeniyetin tahlili yapılabilir. Diğer bir ifadeyle, Yunus Emre üzerinde konuşmak, esasen Türk-İslam kültürü ve medeniyeti üzerinde konuşmaktır. Zira Yunus’un yaşadığı dönemde ne gibi etkisinin olduğu konusu, bir kısım menkıbe niteliğindeki bilgilere müstenit ise de, Cumhuriyet döneminde entelektüel kriz içerisinde olan pek çok aydınının tutunduğu bir dal olmuştur. Mamafih o, Rıza Tevfik’ten Fuat Köprülüye, Necip Fazıl’dan Burhan Toprak’a, A. Baki Gölpinarlı’dan Sabahattin Eyüboğlu’na, A. Hamdi Tanpınar’dan Nurettin Topçu’ya ve Mehmet Kaplan’a, Yakup Kadri’den Kemal Tahir’e, Talat S. Halman’dan Sezai Karakoç’a, Pertev Nail Boratav’dan İlhan

Başgöz'e akademi ve edebiyat dünyasının farklı cenahlarında bilim ve düşünce üreten pek çok kimseyi aynı kapta buluşturan bir kimyagerdir. Bu sebepten ötürü toplum içerisinde farklı Yunus resimlerine rastlamak mümkündür; ümmî, köylü ve miskin Yunus ile bilge, şehirli ve üretimin içindeki Yunus tabloları yan yanadır... Hatta devrin modasına uygun olarak hümanist ve sosyalist Yunus resimleri de çizilmiştir.

Yunus, efsane ve gerçeklik arasındaki bir şahsiyettir. Yunus resimleri, kendi zaviyesinden bakan ressamın dünya görüşü ve estetik değeri ile anlam kazanmıştır. Bu çok renklilik, onu anlama kaygısının ürünü olarak görüldüğü gibi, aydınımızın ruh ve düşünce krizinin neticesi olarak da görülür.

[Bilal Kemikli, “Yunus ve Kimya”, *Sûfi Aşk ve Ölüm*, İstanbul, 2008, 34-35.]

Can Gözüyle Bakan Görür

Yunus Emre bir beyitinde üç gözden bahseder; şairin kendi gözü, can gözü ve yaban gözü... Şöyle der:

*Cân gözile bakan görür Yunus gözile gördüğün
Yohsa yaban gözi ile kimesneye ne söyleyem*

“Benim gözümle gördüğümü, ancak can gözüyle bakanlar görebilir; yaban gözüyle bakanlar benim söylediklerimi anlayamazlar!”

O gördüğünü söyleyen, söylediğini görendir. Diğer bir ifa-

deyle görmekle söylemek arasında doğrudan bir ilişki kurarak, gördüklerini söyleyen bir kişilik olarak kendisini takdim eder. Dolayısıyla onu; ancak gönül gözü, kalp gözü gibi isimlerle de anılan can gözüyle bakanlar anlayacaklardır. Nitekim can gözüyle bakanlar, onun söylediği zaman ve çevreden ne kadar uzak olurlarsa olsunlar, bakış itibarıyla benzer bir tecrübeye sahiptirler. Bu tecrübeye sahip olmayanlar ise, onun söylediklerine yaban gözüyle baktıklarından işaret ettiği âlemi göremezler.

Yunus'un göze/bakışa yaptığı bu vurguya, onun dönemindeki fikrî ve edebî çevreye atıfta bulunmak için dikkatleri çekmek istiyorum. Her ne kadar onun dönemi, siyasî ve sosyal anlamda bir karmaşa ve aynı zamanda bir arayış ve mayalanma dönemiye de; fikrî ve edebi hayat bakımından da o derece canlıdır. Bu canlılıkta can gözüyle bakan ve baktıklarını söyleyen, irfânî açıdan aydınlanmış münevverlerin payı çoktur. Her şeyden önce Anadolu'nun kapılarını Türk boylarına açan Malazgirt Zaferi'yle birlikte başlayan doğudan batıya göç, evvelce de ifade edildiği gibi, Moğol akınları ile hızlanmıştı. Diğer bir ifadeyle Selçuklu medeniyeti, Anadolu'yu fikir, sanat ve edebiyat bakımından cazip bir merkez haline getirmiştir. Bu göçler sayesinde pek çok yetişmiş sûfi, âlim, sanatkâr Anadolu'ya gelerek muhtelif bölgelere yerleşmişlerdir. Türkistan'dan gelen Yesevî dervişleri, Rum abdalları adıyla anılan Anadolu gazileri, Horasan erenleri, Kalenderîler, Rufâiler, Babâiler,

Haydarîler, Şemsîler ve benzeri zümreler; Anadolu'nun değişik bölgelerine yerleşerek burada halkı irşatla meşgul oldular. Öte yandan Endülüs'ten kalkıp Anadolu'ya gelerek Konya'da bir müddet ikamet eden Muhyiddin-i İbn Arabî (ö. 638/1240), tasavvuf çıkışlı sistematik düşünceleri ve Sadreddin-i Konevî (ö. 673/1274) gibi yetiştirdiği öğrencileriyle buradaki irfânî zemini kuvvetlendirmiştir.

İslam coğrafyasının önemli bir parçası olan Anadolu'daki fikrî durumun, bu coğrafyaya komşu bölgelerle paralel bir gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle; İslam coğrafyasında yükselen bir düşünce biçimi olan tasavvuf, Anadolu'da da etkili olmuş; hayatın anlamına dair temel sorular bu zaviyeden yola çıkılarak izah edilmiştir. Selçuklu medeniyeti bu entelektüel zemin üzerinde inşa olmuştur. Bu dönemin, aynı zamanda tasavvufun tarikatlaştığı dönem olduğu da göz önünde bulundurulursa, Mevlevîlik ve Bektaşîlik gibi iki önemli ekolün Anadolu'da kurumsallaştığı dikkatimizi çeker. Bu muhit içerisinde yetişen Yunus'un can gözüyle kâinatı seyretmesi ve buradan yola çıkarak şiirler söylemesini ele almak işimizi kolaylaştırır.

Eserlerine can gözüyle bakmamızı öneren Yunus Emre, döneminin irfan sahibi münevverlerinin önemli bir prototipidir. Çünkü can gözüyle bakmak, varlığı tevhit nokta-i nazarından anlamlandırmaktır; kesrette vahdete ulaşmaktır; parçalayarak çoğaltmak ve anlamı buharlaştırmak değil, çoklukta tek ola-

nın mana ve mahiyetini kavrayabilmektir. O, bu bakışını şöyle formüle eder: “Yetmiş iki millete birlik ile bakmak.”

Dönemin diğer şair ve sûfilerinde de aynı bakışı görmek mümkündür. Bu bakış, Anadolu insanını perişan eden siyasi kargaşaya karşı yegâne mukavemet imkânıdır. Bu gözle üretilen edebi eserlere kısaca değinmek gerekirse, akla ilk gelen şahsiyetin Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273) olduğu görülecektir. Belhli göçmen bir aileden gelen Mevlâna, eserlerini Farsça yazmış olmakla birlikte, sonraki nesilleri çok etkilemiştir. Onun İslam inanç ve düşüncesini işleyen önemli bazı eserleri; *Mesnevî*, *Divan-ı Kebir*, *Fîhi-Mâfih*, *Mecâlis-i Sebâ* ve *Mektûbat*'tır. Mevlâna gibi şiir vadisinde etkili olmamakla birlikte başta *Makâlât*'ı olmak üzere yaptığı sohbetlerle, bilhassa daha sonraki dönemlerde tekke şairleri üzerinde derin tesir yaratan, Hacı Bektaş-ı Velî (ö. 669/1271)'yi de anmak gerekir. Bunlardan başka Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled (1226-1312), *Çarh-name* şairi Ahmet Fakih (ö.650/1252) ve Hoca Dehhânî (ö.?)'yi zikredebiliriz.

Can gözüyle bakış; vakıf kurumunun, ahilik ve fütüvvet gibi sosyal ve iktisadi müesseselerin tesisine imkân verdiği gibi, kasırga altında bile imar faaliyetlerinin devamını sağlamıştır. Selçuklu mimarisi adıyla bir tarz olarak da gelişecek olan bu imar faaliyetleri; cami, medrese, hamam ve aşevlerinden oluşan külliyeler şeklindedir. Bununla birlikte yolcular için hanlar ve kervansaraylar, saraylar, hastaneler, çeşmeler,

köprüler, tekke ve zaviyelerin yapıldığı da bilinmektedir. Mimariye paralel olarak oymacılık, süsleme ve çini sanatları da gelişmiştir. Nakışhane ve Nigârthane adlarıyla anılan resim okulları açılmış; minyatür, millî sanat niteliğine bu dönemde kavuşmuştur. Böylece dokuma, halı, kilim, maden kakmacılığı, ok ve kılıç gibi savaş aletleri üretimi, hüsnü hat, tezhip ve ciltçilik gibi sanatların gelişmesine zemin hazırlanmıştır.

Geldi Geçti Ömrüm Benim

Yunus Emre biyografisini ayrıntılı bir şekilde inşa etmekten mahrumuz. Son dönemlerde onun yaşadığı dönemin sosyo-kültürel durumuna ve eserlerine dair önemli çalışmalar yapılmış olsa da; aile çevresi, çocukluğu ve eğitimi gibi hususlar başta olmak üzere; içinde bulunduğu tasavvufi çevreyi ve bu çevreye bağlı olarak ortaya çıkan hizmetlerini değerlendirme imkânına sahip değiliz. Esasen bu problem sadece Yunus için söz konusu değildir; Anadolu'yu aydınlatan pek çok gönül ve mana erinin, biyografik bilgi bakımından, meçhul kaldığı bir gerçektir.

Bu meçhûliyetin sebebi nedir? Yunus açısından bu sorunun cevabı çok açıktır: Yaşadığı döneme ait kaynaklar ondan bahsetmez! Daha doğrusu tasavvuf ve edebiyat tarihimizin temel kaynakları Yunus'tan, takriben bir asır, sonra yazılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla bunlarda ya Yunus'a dair bir bilgi bulunmaz, ya da bulunan bilgiler menkıbe niteliğindedir. Bu manada ondan ayrıntılı bir şekilde bahseden *Vilâyetnâme*

(*Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî*) de 15. yüzyılın son çeyreğinde yazılmıştır. Bundan başka daha sonraki dönemlerde Aziz Mahmûd-ı Hüdâyî (ö. 1038/1628)'nin *Vakıat*'ında, Taşköprizâde (ö. 968/1561)'nin *Şekâyık*'ında, Âşık Çelebi (ö. 979/1572)'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ'sı*, Köstendilli Süleyman Şeyhî (ö. 1235/1820)'nin *Bahrü'l-Velâyâ'sında*, Sun'ullâh-ı Gaybî (ö. 1087/1572)'nin *Sohbet-nâme'sinde* ve İbrâhım Hâs (ö. 1136/1724)'ın *Tezkire'sinde* ona ait bilgilere rastlamak mümkündür. Bu eserler, farklı tasavvufî ekollere sahip zümreler arasında ve farklı dönemlerde Yunus'un tanındığına, şiirlerinin okunduğuna ve hakkında hikâyeler anlatıldığına işaret eder. Daha çok sözlü kültür içerisinde üretilen bu bilgiler bize, halkın muhayyilesiyle hayat bulan bir Yunus resmi olduğunu gösterir. O hâlde öncelikle bu resim üzerinde durmakta yarar vardır.

Alıç, Buğday ve Nefes

Yunus Emre'nin menkıbevî hayatı, *Vilâyetnâme*⁵de nakledildiğine göre; alıç, buğday ve nefes kavramlarıyla başlar. Bilindiği gibi Hacı Bektâş-ı Velî, Horasan'dan Anadolu'ya gelip Kırşehir yöresine yerleşmiştir. Burada kurduğu zâviyesinde verdiği sohbet ve sunduğu hizmetlerle gönüllere hitap etmeye başlamıştır. Kısa sürede tanınmış; kerametleri dilden dile, gö-

⁵ Bkz: *Vilâyetnâme: Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî*, (Haz. A. Gölpinarlı), İstanbul, 1995, 48-49; Hamiye Duran, *Hacı Bektâş-ı Velî velâyet-nâmesi ve Velâyet-nâme'de Geçen Kerâmet Motifleri*, Doktora Tezi, GÜ. SBE, Ankara, 1996, 241.

nülden gönüle aktarılmış; ünü dalga dalga yayılarak Anadolu topraklarında rağbet görmüştür. Böylece çevresinde müritler toplanmış, dergâhı gönül adamları yetiştiren bir eğitim merkezi hâlini almıştır. Bu bereket ortamından fukara halk da nasiplenmiştir.

O dönemde Yunus, Sivrihisar'ın kuzeyinde Sarıköy'de yaşayan yoksul bir çiftçidir. Yahut Sarıköy'den değil de, günümüzde Aksaray ile Kırşehir arasında kalan ve Hacıbektaş'a yakın olan Sarıkaraman'ın Ziyaret köyünde yaşamıştır. O da Hacı Bektaş-ı Velî'nin kerametlerini ve cömertliğini duymuştur. Bir kıtlık yılında çaresiz kalmıştır; çoluk çocuğuna erzak almak için ondan yardım istemeye karar verir. Huzura eli boş varmamak için dağdan topladığı alıçlarını hediye olarak bineğine yükler ve Sulucakarahöyüğe doğru yola koyulur.

Hacı Bektaş'ın huzuruna vardığında armağanını sunarak buğday ister. Hünkâr Hacı Bektaş, bu garip çiftçinin hediyesini hem kabul eder ve hem de onu birkaç gün misafir eder. Yunus köyüne dönmek için izin istediğinde Hünkâr:

-Buğday mı istersin, nefes mi? diye sordurur. Yunus:

-Ben nefesi neyleyeyim, bana buğday gerek! diye cevap verir. Bunun üzerine Hacı Bektaş:

-Getirdiği her alıcın tanesine bir nefes verelim, diye teklifini tekrarlatır. Fakat Yunus:

-Çoluk çocuğum var, nefes karın doyurmaz, buğday lüt-fetsinler, der. Onun bu sözünü kendisine aktardıklarında

Hünkâr:

-Getirdiği her alıcın her çekirdeğine on nefes verelim, diyerek yeni bir teklifte bulunur.

Lakin Yunus buğdayda ısrarcı olur. Öküzüne buğday yüklerler ve yolcu ederler.

Yunus veda edip yola çıktıktan kısa bir süre sonra, “Vilâyet erine vardım, bana nasip sundu, alıcımın her bir çekirdeğine on nasip verdi, razı olmadım. Ne olmayacak iş ettim. Oysa buğday biter, nefes ise ölünceye kadar tükenmez. O nasipten mahrum kaldım.” diye düşünür. Pişmanlıkla geri dönüp tekeye gelir. Buğdayı indirir ve “Niçin geri geldin?” sorusuna cevaben, “o himmet olunan nasibi” istediği için geldiğini söyler.

Yunus’un dileği Hacı Bektaş’a arz edilir. Hacı Bektaş:

-O artık olmaz. Biz onun kilidinin anahtarını Tapduk Emre’ye verdik. Varsın nasibini ondan alsın! der.

Yunus, bu söz üzerine Tabduk’ a varmak için yola koyulur. Tabduk’un dergâhına geldiğinde hâlini anlatır. Tabduk:

-Safa geldin! Hâlin bize mâ’lum olmuştu; hizmet et, emek yetir, nasibini al! der. Yunus:

-Ne hizmet var ise yapalım, der.

Böylece Yunus, Tabduk’un huzurunda nasibini almak için hizmet etmeye ve emek yetirmeye başlar. Kendisine odunculuk görevi verilir. Her gün tekkenin ardındaki dağdan sırtında odun getirir. Tam kırk yıl... Hem de, “Erenler meydanına eğri

yakışmaz.” diyerek daima kuru ve düzgün odun taşımış, hiçbir zaman yaş ve eğri odun getirmemiştir.⁶

Yunus Emre'nin gönülleri huzura kavuşturan hikmetli sözler söylemesine ve şair olarak anılmasına dair *Velâyet-nâme*'de şu bilgiler anlatılmaktadır:

Zaman zaman Tabduk Emre'nin tekkesinde Anadolu (Rûm) erenleri toplanır, ilim ve irfan sohbetleri ederlermiş... Yine günlerden bir gün tekkeye erenler misafir olmuş, sohbet meclisi kurulmuş. O mecliste sözü sohbeti dinlenen, güzel konuşan, güzel ilahiler söyleyen ve bu yüzden de Yunus-ı Gûyende olarak anılan bir derviş varmış. Tabduk Emre, Yunus-ı Gûyende'ye:

-Yunus söyle! Her zamanki gibi hoş sohbetinle gönlümüzü huzura erdir, demiş.

Lakin Gûyende ya duymamış ya da duymazlıktan gelmiş. Tabduk bir daha:

-Yunus, şevkımız var, sohbet eyle, işitelim!” dediyse de bir ses çıkmamış.

Üçüncüsünde de Gûyendeden bir ses çıkmayınca, tekkeye doğru ve kuru odun taşımakla meşgul olan bizim Yunus'a dönerek:

-Yunus, vakit tamam oldu. Hazinenin kilidini açtık. Sen nasibini aldın, mecliste sohbet eyle, demiş.

⁶ Yunus'un kırk yıl doğru odun taşıma meselesi âdeta efsaneleşmiştir... Dilden dile anlatıldığı gibi, satırlara da nakşedilmiş ve bugünlere gelmiştir. Bkz. Taşköprüzâde İsmâeddin Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi, *Osmanlı Bilginleri-Eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fi-Ulemâid-Devleti'l-Osmâniyye*, (Çev. Muharrem Tan), İstanbul, 2007, 69.

Bunun üzerine Yunus'un gönlü açılmış, gözlerinden perde kalkmış, şevk denizine düşmüş; İlahî hakikatlerin sırlarını ve inceliklerini anlatmaya başlamış. Dinleyenler hayran kalmışlar. Sonra onun söylediklerini yazmışlar, *Divân* meydana gelmiş.

Yunus ve Mevlâna

Menkıbelerde Yunus'un Mevlâna'yla aynı dönemde yaşadığını, onun sohbetinde bulunduğunu ve manevi eğitiminden geçtiğini düşündüren bilgiler bulunmaktadır. Mesela, Köstendilli Şeyhî Süleyman Efendi, *Bahrü'l-Velâye* adlı eserinde; Tapduk Emre'den, Yunus'tan, şiiirlerinden ve tekkeye odun taşımamasından söz ettikten sonra şu halk rivayetini anlatır:

"Naklolunur ki, Mevlâna Rûmî demiştir ki, ilahî menzillerin hangisine çıktımsa, bir Türkmen Kocası'nın izini önümde buldum, onu geçemedim. Bundan muratları Yunus Emre'dir."

Yunus Emre ise, Mevlâna'nın "nazarı"yla mayalandığını, o yüce bakışın gönlünün aynası olduğunu dile getirir:

Mevlâna Hüdavendigâr bize nazar kılalı

Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır

Yüce gönül sahipleri, nezaketin ve zarafetin de yüceliğine ermişlerdir. Bu erişle latifelerini yapıyor ve birbirlerine iltifat ediyorlar. Yalnız şöyle bir rivayet de vardır: Yunus bir gün Mevlâna'ya:

- Mesnevî'yi sen mi yazdın? diye sormuş.
- Evet, diye cevap vermiş Mevlâna. Bunun üzerine Yunus:
- Uzun yazmışsın, ben olsam,

*Ete kemiğe büründüm
Yunus diye göründüm*

derdim; olur biterdi, demiş.

Yunus bu şekilde bir ifade kullanır mı? Kendini öne çıkartıp, “görklü nazar sahibini” geri plana iter mi? Doğrusu, Yunus’un eserleri ve anlatılagelen menkıbeleriyle ortaya çıkan genel tutumu itibariyle bu beyiti farklı bağlamda söylediği aşikârdır. Belki menkıbelerden yola çıkarak şu hükme varabiliriz: Yunus Emre, Mevlâna’nın sohbetinde bulunmuş; onun ilminden, şair ve fikirlerinden yararlanmıştı.

Mehmet Önder, *Anadolu Efsaneleri*’nde Mevlâna-Yunus ilişkisini ortaya koyan bu iki menkıbeyi kaynağına işaret etmeden aktarır, sonra da “Bir Mevlevî dervişinden dinlediğimiz şu efsane ise çok manalıdır.” diyerek şunları nakleder:

Yunus, Mevlâna’nın büyük oğlu Sultan Veled’le arkadaşlık etmiştir, her ikisi de Mevlâna’dan ders almıştır. Mevlâna ölünce Yunus çok perişan olmuş, ardından içli gözyaşları dökmüş, tesellisiz, ışıksız bir ömür sürmeye başlamış... O günlerde Mevlâna’nın Mezarı üzerine bir türbe yapıyormuş. Âşık Yunus, inşaatın gönüllü ırgatı... Sabahtan akşama kadar omzunda taş tuğla taşıyarak vecd içinde çalışıyormuş. Bir seher vakti erken, baş mimar inşaatı kontrole gelmiş; bir de ne görsün? Bir işçi yerden bir tuğla alıyor ve:

-Allah, Hak! diyerek yukarı fırlatıyormuş. Tuğla havada birkaç devir yaptıktan sonra, kubbede yerini buluyormuş.

Mimar hayretler içinde kalmış. Biraz daha yaklaşarak:

- Kimsin sen? diye bağırması. Bu sıra işçi, yerden aldığı tuğlayı yukarıya fırlatmış. Fakat bu tuğla yerini almadan yere düşüp parçalanmış. Mimar işçinin yanına yaklaşmış. Bu, Âşık Yunus'tur.

Yunus'un kerameti meydana çıkmıştır artık. Konya'da fazla durmaz. Sultan Veled'i ziyaret eder, elini öper. Sultan Veled ona:

-Git Yunus, git de türbe değil, gönül bünyad et! der uğurlar. Yunus bundan sonra Karaman'a gelir, daha sonra efsanevi çilesini çekmek üzere Tapduk Emre'ye ısmarlanır.

Üftâde'nin Yunus'u

Yunus Emre'nin menkıbevi hayatı, daha sonraki dönemlerde de bahis konusu olmuştur. XVI. asır sûfilerinden Üftâde (ö.1580), sohbetlerinde Yunus'tan bahsetmiştir. Onun bu sohbetlerini, meşhur öğrencisi ve daha sonra Celvetiyye'nin piri olarak da ünlenen, Aziz Mahmûd-ı Hüdâyî (ö. 1628) *Vakıat* isimli Arapça eserinde derlemiştir⁷. Burada anlatılanlar, *Vilâyet-nâme*'deki bilgileri tamamlar mahiyettedir.

Vakıat'da anlatıldığına göre, Yunus'un rehberi Tabduk Emre *şestâr* çalarmış. Bir gün yanında birisi varken *şestâr* çalmaya başlamış. Öyle çalmış ki, makamlar arasında âdeta seyre çıkarken misafirini de başka bir dünyaya alıp götürmüştü.

⁷ Mustafa Bahadıroğlu, *Vakıat-ı Hüdâyi (Üftade)'nin Tahlil ve Tahkiki*, Doktora Tezi, UÜ. SBE., Bursa, 2003.

Nitekim o misafir öyle huzura ermiş, *şęstarın* sesinden öyle etkilenmiş, öyle bir vecde ulaşmış ki sanatını bırakıp Tabduk'a derviş olmuştur.

Yine bu eser, Yunus Emre'nin mürşidinin kızıyla evlenmesi-ne de işaret eder. Anlatıldığına göre, Yunus, Tabduk'a otuz yıl sadakatle hizmet etti. Odun taşımaktan sırtı yara oldu, fakat kimseye belli etmedi. Şeyhi onu severdi. Bu, öbür dervişlere ağır geldi. Şeyhin kızını seviyor da onun için bu ağır hizmete katlanıyor, dediler. Bu dedikoduyu Tabduk'a duyurdular. Tabduk, Yunus'un hâlini bilirdi. Onları doğru yola getirmek, şüphelerini gidermek için, bir gün Yunus'a tekkeye düzgün odun getirmesinin sebebini sordu. Yunus, "Doğru olmayan bu kapa-ya layık değildir." diye cevap verdi. Bunun üzerine Tabduk, "Söyle, Yunus'um söyle!" dedi. Yunus, bu nefesin bereketiyle şair oldu. Diğer dervişler yalancı olmasınlar, utanmasınlar diye kızını da Yunus'a verdi. Bu kız öyle Kur'an okurdu ki, akan sular durur, onun sesini dinlerdi⁸.

Şęstarı âdeta konuşuran Tabduk Emre, Yunus Emre'yi mana denizinde seyre çıkarmıştır. Diğer bir ifadeyle, Yunus bir doğandır ve Tabduk'un koluna konmuştur (120/8). Tabduk, koluna konan bu doğanın gönül kandilini uyandırmış, onu sözün ve sohbetin mimari hâline dönüştürmüştür. Ne var ki, insan bazen kendindeki manevi gelişiminin farkında olmuyor. Bu yüzden de şüpheye düşüyor. Nitekim "gerçek eren"

⁸ Bkz. Tatcı, *Yunus Emre Divanı*, I, 14.

olarak nitelendirdiği Tabduk'a onca yıl sadakatle hizmet eden Yunus, bir ara şüpheyeye düşmüş; can gözünün açılıp ilahî sıralara mazhar olamadığına dair bir kanaate kapılmıştır. Bu yüzden tekkeyi terk edip dağlara, kırlara düşmüş... Mecnûn gibi oradan oraya dolaşırken, bir gün bir mağarada yedi ere rastlar, onlarla arkadaş olur; onlarla yaşadığı olağanüstü hâllerle gafletten uyanmış ve tekrar tekkeye dönmüştür.

Bu uyanış ve yeniden dönüş hâlini Üftâde'den nakille Hüdâyî şöyle anlatır:

-Her gece o yedi erden biri dua eder, duası bereketiyle bir sofraya yemek gelirdi. Sıra bir kaç gündür oracıkta muhasebeyle meşgul olan Yunus'a geldi. O da dua etti:

-Ya Rabbi! Benim yüzümü kara çıkarma. Onlar kimin hürmetine dua ediyorlarsa, Onun hürmetine beni utandırma, dedi. O gece iki sofraya yemek geldi. Oradakiler:

-Kimin yüzü suyu hürmetine dua ettin? diye sordular.

-Önce siz söyleyin, dedi. Onlar:

-Biz Tabduk Emre kapısında otuz sene hizmet eden erin hürmetine dua ederiz, dediler.

Yunus bunu duyunca hemen geri döndü ve doğru gelip Ana Bacı'ya sığındı:

-Aman ben ne yaptım, beni bağışlat! dedi. Ana Bacı dedi ki:

-Tabduk, sabah namazına abdest almak için çıkar. Kapı eşliğine yat, o üstüne basınca bu kim diye sorar; ben, "Yunus"

derim, “Hangi Yunus?” derse, bu gönülden çıktığına delalet eder, yok eğer “Bizim Yunus mu?” derse, gönülde olduğuna işarettir, artık kendini bağışlatırsın.

Bunun üzerine Yunus, Ana Bacı'nın dediği gibi eşiğe yatar ve Tabduk Emre'yi bekler. Rivayet o ki, Tabduk'un gözleri görmezmiş; bu yüzden Ana Bacı koluna girer, abdest almağa götürürmüş. O sabah yine götürürken ayağı Yunus'a değince,

-Bu kim? diye sorar sormaz, Ana Bacı:

-Yunus, der. Tabduk:

-Bizim Yunus mu? deyince, Yunus Emre “ölü gönülleri diriltlen” üstadına iltica etmiş, “ulular eteğini tutmuş”, af dilemiş ve yeniden tekkedeki hizmetine dönmüştür. O bu hâli,

*Ol ayun şu'lesinden âlem münevver oldu
Gönlümdeki çerağı uyardı ulu hoca*

mısrasıyla tasvir edecektir. Gönül kandilini, “ulu hoca” olan Tabduk uyandırmıştır.

Bir halk rivayetinde, Üftâde'nin zikrettiği yukarıdaki menkıbeye ilave olarak şunlar anlatılmaktadır: Yunus, feyiz almadım diye şeyhinden ayrıldıktan sonra, karşılaştığı dervişlerle başından geçen macera üzerine kendi mertebesini anlamış, bir farkındalığa ermiş, mürşidinin büyüklüğünü tasdik ederek dergâha dönmüş ve yukarıda olduğu gibi kendisini affetmiştir. Fakat “hocalar hocası” (351/9) Tabduk:

-Mertebeni öğrendin, artık burada duramazsın. Asamı attı-

ğım yere gider orada ruhunu teslim edersin, demiş. Asasını atmış... Yunus bu asayı tam beş sene aramış, sonunda Sarıköy'de bulmuş ve orada ruhunu teslim etmiştir.

Padişahın Huzurunda

Yunus; hemen her dönemde etkili olmuş ve irfan mekteplerinde şiirleri okunmuş, menkıbeleri tekrar tekrar anlatılmış bir şahsiyettir. Onun hakkında farklı bilgiler veren yazarlardan birisi de, XVIII. asır mutasavvıflarından olan İbrahim Hâs'tır. Halvetî-Şabânî gelenek içerisinde yetişmiş olan İbrahim Has, *Tezkiretü'l-Has'ta*, Tabduk Emre'den "Tapduk Yunus" ve Yunus Emre'den de "Emrem Yunus" adıyla bahseder.

İbrahim Has'a göre Yunus; önceleri yaşadığı şehrin erdemli, bilgin bir müftüsüdür ve daha sonra dervişlik yoluna girmiştir. Derviş olmasına sebep olan hadise de, Tapduk'un başka bir dervişine yazdığı fetvadır. Ayrıca, "Çıkdım erik dalına" şeklinde başlayan meşhur şiirinin bir beyiti, şeyhiyle bağlantı kurularak yorumlanmış ve bir menkıbeye konu olmuştur. Bu menkıbede; Yunus'un varlıklı bir kişi olduğu, dervişliğiyle birlikte elindekileri yağmalattığı, tekkenin on yıl odunculuğunu yaptığı, bu vazifesi sırasında zamanın padişahı ile tanışıp konuştuğu rivayet edilir. Padişahın bu alçak gönüllü dervişe bir miktar altın verdiği, Yunus'un bu altınlara kıymet vermediği ve hatta bir işaretile etrafta bulunan her şeyi birden altına dönüştürdüğü yazılıdır.

Bu menkıbelerin tamamını, Mustafa Tatcı'nın *İşidin Ey*

Yârenler (İstanbul, 2008) adlı kitabından okuyabilirsiniz. Ancak hem Yunus'un oduncululuğunu hem de dünyaya yüklediği anlamı göstermesi bakımından menkıbenin bir kısmını buraya alıyoruz:

Bir gün Yunus odun keserken dağ yönünden cevherlere gark olmuş bir atının geldiğini gördü. Bildi ki bu atlı, padişaktır. O da Yunus'u gördüğü zaman atın başını çekip durdu:

-Derviş neylersin? diye sordu. Yunus:

-Odun keserim, dedi.

Padişah, Yunus'a bir miktar altın verdi. Yunus:

-Padişahım o nedir? diye sordu. Padişah:

-İyi bir hizmetkârdır. Her nerede kullanırsan boş döndürmez.

Bunun üzerine Yunus:

-Adı nedir?

Padişah cevap verdi:

-Altındır.

Yunus:

-Bu dünyada Allah'ın öyle kulları vardır ki, dağlara taşlara, "Altın ol!" deseler altın olur, diye etrafına işaret eyledi. Hemen orada bulunan taşlar ve ağaçlar altın oldular. Sonra şöyle devam etti:

-Padişahım, bunlar dünyadır; neye yarar? Yine taşın taş, ağacın ağaç olması hoştur.

Derhal o altın olan taşlar ve ağaçlar evvelki gibi oldular.

Halvetî gelenek içinde, Yunus Emre'nin tekkede bir müddet sakalık yaptığı da rivayet edilmiş olabilir.. Nitekim İbrahim, *Tezkiretü'l-Hâs'ta*, Yunus'un sakalığını konu edindir.

Molla Kasım

Halk arasında anlatılagelen bir menkıbe de şöyledir: Yunus üç bin şiir söylemiştir. Fakat bugün bu şiirlerin tamamı elimize ulaşmamıştır. Çünkü Molla Kasım adlı bir zat, Yunus'un şiirlerinin çoğunu imha etmiştir. Şöyle ki, Molla Kasım; Yunus'un şiirlerini eline geçirip bir su kenarında oturur, okur ve şeriata aykırı bulduğu bin tanesini yakar, bin tanesini de suya atar. Kalan bine gelince şu beyitle karşılaşır:

*Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme
Seni sığaya çeken bir Molla Kasım gelir*

Beyti okuyan Molla Kasım şaşırır, tövbeye gelir ve Yunus'un velayetine inanır. Ne var ki iş işten geçmiş, elde sadece bin adet beyit kalmıştır. Bu rivayete binaen; yakılan ilk binin gökte melekler tarafından, suya atılan ikinci binin de balıklar tarafından ve kalan şiirlerin de insanlar tarafından okunduğuna inanılır.

Molla Kasım, bu menkıbeye uygun olarak, tarihte yaşayan herhangi bir insan olabilir. Diğer bir ifadeyle, Yunus'u "sığaya çekme" görevine sahip olduğu zehabına kapılan bir "bilgiç eleştirmen" çıkmış ve gerçekten de o şiirleri imha etmiş olabilir. Ama unutmamak lazımdır ki, Molla Kasım nitelemesi, bir bakış

açısını ifade etmektedir. Bu her şeyden önce Sezai Karakoç'un *Yunus Emre* kitabında işaret ettiği gibi, bizzat şairin kendisidir; onun otokritik benidir. Bu bakımdan Yunus, bizzat kendi kendinin eleştirmenidir. Öte yandan menkıbede işaret edilen akıl yapısına uygun insanı, hemen her dönemde ve her coğrafyada kolayca bulmak da mümkündür. O, kendi alanını belirlemiş ve okuduğu her metni o alan dâhilinde anlamaya çalışan, o alana uymayanları da kolayca feda edebilen konformist okuyucudan başkası değildir. Ne var ki; halk muhayyilesi, Molla Kasım'ın yok saydığı şiirleri, bütün bir kâinata okutmasını bilmiştir.

YUNUS EMRE'Yİ KONUŞMAK

Yunus Emre, medeniyetimizin sembol şahsiyetlerinden biridir. İnsanı, tabiatı ve bütünüyle varlığı sevmeyi öğreten sembol şahsiyet... Zira ondan geriye sadece şu dörtlük kalsa bile, onu bu şekilde nitelememize yeter:

*“Gönül Çalab'ın tahtı
Çalab gönüle baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkar ise”*

Çalab, Tanrı... Tanrı'nın tahtı, insanın gönlü. Eğer herhangi bir insanın gönlünü yıkar isen, Tanrı'nın tahtını yıkmış, sarayını tarumar etmiş olursun. Dolayısıyla, hem bu dünyada hem de öte dünyada bedbaht olursun.

İnsanı gönülle buluşturmak... Gönlün farkına varmak. Tanrı'yı gönülde arayıp bulmak... Tanrı'yı gönülde bulmanın anlamı derindir. Her şeyden önce, Tanrı'yı gönülde bulan, ayırma gayrımaya gitmez, ırkçılık yapmaz, kendini ötekinden üstün görmez. Diyor ki:

*“Sen sana ne sanırsan
Ayrığa da onu san”*

Ayrık, öteki demektir. Ben ve öteki. Modern çağın en temel kavramlarından birisi, ötekileştirmektir. Bugün, ötekileştirerek kendimi ve seni tanımaya çalışıyorum. Bu tanımayla da güya bir kimlik inşa ediyorum. Oysa Yunus, ötekiyle empati yapmamı, onu anlamamı salık veriyor. O bunu yaparken, “kendin için istediğini kardeşin için de iste!” emrine uyuyor. Öteki, benim kardeşim. Ötekini kardeşim olarak görürsem, paylaşacağım, derdiyle dertleşeceğim, yarasına merhem olacağım.

Yunus Emre, bir ömür bu topraklarda kardeşlik türküleri söyledi. Bu türkülerle büyüdü, asırlarca süren ve sürecek olan büyük bir medeniyetin hamurunu mayaladı.

Bilal Kemikli, *İnsan Deniz ve Hayat*, İstanbul, 2011, 167-168.

Gurbet İilde Bir Garip Derviş

Evvelce de ifade edildiği gibi Yunus'un hayatı ve şahsiyeti hakkında çok az şey bilinmektedir. “Ne zaman ve nerede doğ-

muştur, ailesi kimdir, aldığı eğitim nedir?” gibi temel sorulara tam anlamıyla cevap verebilecek tarihî malzemenin yoksunuz. Bu yüzden onun hayatı, tarikati, yaşadığı çevre, şiirleri, vefat tarihi ve mezarı konusunda muhtelif fikirler ortaya atılmıştır.

Burada hayatına ilişkin temel tartışma konularına girmeyeceğiz. Ancak bazı kaynakların onu Orhan Gazi, bazılarının Yıldırım Bayezid ve hatta bir kısmının Kanuni dönemi sûfi şairlerinden gösterdiğine işaret edeceğiz. Keza on sekiz ayrı yerde Yunus türbesinin olması ve hemen her türbenin bulunduğu il yahut ilçe halkının da Yunus’u kendi hemşerileri gösterme çabasına girmesi de dikkat çekicidir. Esasen bütün bu dönemlerde ve bütün bu türbelerde birer Yunus yaşamış olmalıdır; fakat bu Yunusların hangisi, bizim sözünü ettiğimiz Hacı Bektaş-ı Velî ve Mevlâna ile çağdaş olduğu sanılan ve Tabduk Emre’nin huzurunda kemale eren Yunus Emre’dir? Bu soru, hâlâ cevaplanmış değildir.

Bursa’da Niyâzî-i Mısırî tarafından keşifle ortaya çıkartılan Âşık Yunus, başta “Şol cennetin ırmakları” olmak üzere, daha çok ilahileriyle tanıdığımız Yunus’tur. Bunun dışında, *Marifet-nâme* müellifi İbrahim Hakkî’nin Erzurum’a bağlı Tuzcu köyünde inşa ettirdiği Yunus Emre ve Tabduk türbeleri, kitabeden de anlaşıldığı gibi, Yıldırım Bayezid devrinde yetişmiş bir başka Yunuslardır.. Keza çoğunu yerinde ziyaret edip incelediğimiz türbelerden bir kısmı başka Yunus’lara ait olmalıdır. Bu türbelerden bazıları ise makamdır. Bunlardan Tire, Çöyköy,

Ünye, Döğer, Isparta-Gönen ve Uluborlu ve Bolu'da bulunan türbelerin farklı Yunus'lara ait olduğu mutlaklıdır. Bunların dışında Aksaray ve Kırşehir arasında Hacı Bektaş, Tapduk köyüne yakın Sarıkaraman kasabasına bağlı Ziyaret (Reşadiye) köyü, Kula'da Emre köyü, Karaman' ve Eskişehir'de eski adıyla Sarıköy'de bulunan makamlar dikkat çeker. Bunlardan başka; Bakü ve Üsküp'te de birer Yunus makamının olması, onun ne denli geniş bir coğrafyada tanındığına işaret eder.

Yunus Emre, “*Bezîrgânum metâim çok, alana satmağa geldim*” der. Gerçekten de o bir bezîrgândır; lakin o bildiğimiz tüccarlardan değil, aşk pazarında can alıp can satan bir bezîrgândır. Keza “Aşığa Bağdat sorulmaz” derler; “İlden ile yürümüş, dilden dile dost sormuş” (404/3) ve dost olmuştur. Bu bakımdan onun, sözünden ve halinden anlayan herkesi nasiplendirmek için geniş bir coğrafyada dolaştığı, sözüyle sohbetiyle insanları irşad ettiği, aşk ve iman yoluna çağırdığı aşikârdır. Nitekim şöyle der:

*Varduğumuz illere şol safa gönüllere
Baba Tabduk ma'nîsin saçduk el-hamdülillah*

Vardığı illere Baba Tabduk'tan aldığı mana incilerini saçmış, gönülleri fethetmiş; yaşadığı devirde ortaya çıkan siyasi ve sosyal buhranlardan insanları korumuştur. Bir beyitinde söylediği gibi, Urum ilini yani bütün bir Anadolu'yu (277/2), Şam, Kayseri, Tebriz, Sivas, Nahcivan, Maraş, Şiraz ve Bağdat'ı gezmiştir (278/1).

Bilindiği gibi sûfîler bazen selmana çıkarlar, yani gönülleri açılış diye yolculuk ederler. Yunus Emre bir sûfidir, onun seyahatleri selmana çıkma deyimini hatırlatmanın yanında, şiirlerinde açıkça ifade ettiği gibi “gurbet” kavramını bihakkin idrak etmesini de sağlar. Zira bu dünya gurbettir; insan gurbette olduğunu idrak ederse, gariplerden olduğunu fark edecektir. Gariplik duygusu, sûfîlerin fakr-ı tâm dedikleri çerçevede benliği terk edip, tümüyle arzın sahibine teslim olma fikrini beraberinde getirir. Bu yüzden o, gurbet ilinde selmana çıkmış bir garip derviş yahut varını yoğunu sebil eden bir bezirgân olarak anılmak ister.

*Gurbet ilinde yürürem dostu düşümde görürem
Uyanup Mecnûn oluram gel gör beni aşk neyledi*

Yunus’un bunca şehirde makamının ve farklı dönemlerde yaşadığına dair bilgilerin olması, onun zaman ve mekânı aşan bu aşk hâliyle izah edilebilir. Mesele nedir? Mesele, geride tarihî malumat bırakmak, şu evraka göre şuralıdır veya buralıdır denilmekten ziyade, inci mercan dağıtan sözler ve insanı kuşatan hâl ile hizmet edebilmektir. İşte Yunus bunu yapmıştır; sözüyle ve nazarıyla bu toprağı mayalamış, yaşadığı zamanı aşmış ve milletimizin gönlünde taht kurmuştur.

Bir Tarih Belirlemek

Acaba Yunus Emre ne zaman doğdu? Nerede okudu? Nasıl bir aile ortamında yetişti? Babası kimdi? Ne iş yapardı? Ne

zaman vefat etti? Bu türden soruları artırabiliriz; lakin daha evvel de ifade ettiğimiz gibi, Yunus meçhul meşhurlarımızdandır. Nitekim sorulara verilecek her yeni cevap, onun hayatının karanlık kalan kısımlarını aydınlatmaktan ziyade yeni soruları da beraberinde getirecektir.

Elimizdeki yegâne tarih, *Risâletü'n-Nushiyye*'nin sonunda bulunan şu beyitten ibarettir:

*Söze tarih yediyüz yediyidi
Yunus cânı bu yolda fidiyidi*

Buna göre Yunus, kemal dönemi eseri olduğunda hemfikir olunan *Risâletü'n-Nushiyye*'yi 707 (1307-8) tarihinde tamamlamıştır. Burada onun ne zaman doğduğuna dair uzun uzun tartışmalara girmenin anlamı yoktur. Fakat bu noktada Adnan Sadık Erzi'nin şu tespitini zikretmek gerekir: Erzi, Bayezid Halk Kütüphanesi'nde bulunduğu bir mecmuadan Yunus Emre'nin 82 yaşında, 720 (1320) yılında vefat ettiğini kaydetmektedir.⁹ Eğer bu kayıt doğru kabul edilirse, onun 648 (1240) yılında doğduğu bilgisine ulaşılır. Buradan yola çıkarak da, *Risâletü'n-Nushiyye*'yi 59 yaşında yazdığı söylenebilir.

Eğer bu kayıt esas alınır, Yunus Emre'nin Murad-ı Hüdevendigâr (1360-1389) ve Yıldırım Bayezid (1389-1402)

⁹ Bkz. Adnan Sadık Erzi, "Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve vesikalar I, Yunus Emre'nin Hayatı Hakkında Bir Vesika", *Belleten*, XIV(53), Ankara, 1950, 85-89.

dönemlerine yetişemediği görülür. Bu bakımdan *Şakâ-yık-Numâniye*'de Yıldırım döneminde yaşadığı söylenen Yunus Emre,¹⁰ bizim Yunus değil, Emir Sultan'ın muhitinde yetişmiş olan Bursalı Âşık Yunus olsa gerektir. Öte yandan Âşık Paşazâde¹¹'nin Yunus'u, Orhan döneminde yetişen Âşık Paşa, Geyikli Baba, Şeyh Tabduk Emre, Ahî Evran ve Karaca Ahmed Sultan gibi bilgin dervişlerle birlikte zikretmesi doğrudur. Ancak onun, Hüdavendigâr döneminde vefat ettiği meselesi, yukarıda da söylendiği gibi, doğru değildir. Nitekim Yunus, şiirlerinde Tabduk'tan başka Ulvi Baba yahut Geyikli Baba olarak da anılan Horasan ereninden de bahseder.

Âşık Paşazâde'nin zikrettiği isimlerden başka, daha evvel de söylediğimiz gibi, Mevlâna (ö. 1273), Hacı Bektaş-ı Velî (ö.1275), Sultan Veled (ö. 1313) ve Ahmed Fakih de Yunus'un çağdaşı ve görüşüp feyiz aldığı bilge şahsiyetlerdir. Bu isimlerin çoğu orta Anadolu'da hizmet etmiş şahsiyetlerdir. Peki, Yunus nerelidir? Bu konu da tartışmalıdır; zira şair gezip uğradığı yerleri teker teker tadat etmekle birlikte, nereli olduğunu söylememiştir. Fakat başta *Hacı Bektaş-ı Velî Velâyet-nâme*'si olmak üzere, *Şekâ-yık Tercümesi* ve *Nefehatü'l-Üns* gibi kaynaklar onun nereli olduğu hususunda farklı bilgiler verir. *Velâyet-nâme*'ye göre, Sivrihasar'ın Sarıköy adlı bir köyünde doğmuştur. Şekâ-yık'ta ise, Sakarya nehrine yakın bir yerler-

¹⁰ Mecdi, *Şekâ-yık-ı Numaniye Tercümesi*, İstanbul, 1269, 78.

¹¹ Derviş Ahmed Âşıkî, *Âşık Paşazâde Tarihi*, (Haz. C. Çiftçi), İstanbul, 2008, 280.

den olduğu kaydedilir. Keza *Nefehat* ise, bunlara paralel bir bilgi verir ve Yunus'un Kütahya suyunun Sakarya'ya karıştığı yere yakın bir yerden olduğunu söyler. Bunlara göre, Yunus'un Sivrihisar'ın Sarıköy'ünden olması kuvvetle muhtemeldir. Lakin Âşık Çelebi, onu Bolulu olarak gösterir.¹²

Bu konuda arşiv kayıtlarından hareketle bazı çalışmalar yapan Kamil Kepecioğlu, Yunus'un İsmail Hacı veya Hacı İsmail diye bilinen bir zatın beraberinde Horasan'dan Anadolu'ya gelip yerleşen dervişlerden olduğunu bildirir. Bu derviş topluluğu Larende (Karaman)'ye yerleşmiş, Yunus da Karamanoğlu İbrahim Bey'den Yerce denen bölgedeki araziyi satın almıştır.¹³ Lakin bu bilgi de kesinlik arz etmez; zira o dönemde İbrahim Bey'den arazi alan Yunus'un bizim Yunus Emre olduğu aşıkâr değildir. Daha doğrusu, Yunus adlı herhangi birisi bu alışverişinde bulunmuş olabilir.

Belki de bu açığı menkıbelerden yola çıkarak tamamlamak iktiza eder. Hatırlanacağı gibi, buğday almak için yola koyulan Yunus, Hacı Bektaş-ı Velî'nin huzuruna dağlardan topladığı alıçlarla çıkmıştır. Bu menkıbe, her şeyden önce Yunus'un bugünkü Hacibektaş'a en azından buğday almaya gidilecek kadar yakın bir yerden geldiğine işaret eder. Dolayısıyla, orta Anadolu'da yetişmiş, daha sonra da Tabduk'un huzurundan nasip almak için seyahate çıkmış olabilir.

¹² Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şu'arâ*, II, (Haz. Filiz Kılıç), İstanbul, 2010, 689.

¹³ Kamil Kepecioğlu, "Yunus Emre Nerede Yatıyor?", *Nilüfer*, 4, Bursa, 1945, 68.

İlk Adım Yunus'ıdı

Yunus Emre'nin adı ve mahlası meselesi de tartışma konusudur. İlk kaynaklardan itibaren Yunus Emre olarak anılan bilge şair; bazı kaynaklarda Şeyh Emrem Yunus, Âşık Yunus, Biçâre Yunus, Koca Yunus, Yunus Dedem, Tabduk Yunus, Miskin Yunus ve Derviş Yunus gibi isimlerle de anılır.

Bizim Yunus'un adı, Yunus Emre'dir; diğerleri ise, şiirde yeri geldiğince kullandığı mahlasıdır. Hani diyor ya,

*Yunus çağururlar adum gün geçdükçe artar odum
İki cihânda maksûdum bana seni gerek seni*

Mesele, ad, şan ve şöhret bırakmak değil... Mesele nedir? Yarattılış sebebi olan gayeyi unutmamak... Gayeler gayesi olan, o sebebi her daim hatırdada tutup sevgilinin yolunda olmaktır. Yunus, bize bunu öğretiyor. Bir yerde şöyle diyor:

*İlk adum Yunus'ıdı adımı âşık dakdum
Terk itdüm ud u edeb şöyle haber bırakdum*

Aşk, insana adını unutturuyor. Aşk derdine düşenin geride tek bir adı kalıyor: Âşık! Yunus'un, her ne kadar ilk adım, kulağıma okunan ezanla birlikte aşına olduğum ismim Yunus olsa da, aşk derdine düştüm düşeli, adım da sanım da değişti. Çünkü aşk, "Beni benden aldı." dediği de unutulmamalıdır. Artık basit kalıplarla düşünmek, oluşturulmuş algıyla kâinata

bakmak ve taklitle varlığı anlamak durumunda değilim. Bu yüzden, bana öğretilen o oluşturulmuş ahlaki değerleri, sözde haya ve edep ilkelerini terk ettim; aşk ahlâkına erdim diyor adeta... Bu aşk ahlakında; öfke, kin, haset, gurur ve ihtiras gibi tuzaklar birer birer kaybolup hakikat ortaya çıkıyor. Yunus Emre, hakikate ayna tutan bir şairdir. Bu görevini yaparken tarihi şahsiyeti, adı, sanı, şanı ve şöhreti bir kenara bırakmaktadır. Bu yüzdendir ki, o Tabduk'un olduğu kadar, bütün bir tarih boyunca bu millet için de “Bizim Yunus” olmuştur.

Millet için “bizim” olan Yunus Emre, acaba evlenmiş midir? Çoluk çocuğu olmuş mudur? Bu gibi soruları da açıkça cevaplandıramıyoruz. Bilindiği gibi, Hacı Bektaş'ın huzurunda kendisine nefes önerildiğinde o, “Ben nefesi neyleyeyim, ehl ü iyâlîm var!” demiştir. Eğer öyle ise elbette yoksul, çoluk çocuğa karışmış bir köylü Türkmen fotoğrafı ortaya çıkacaktır. Öte yandan, Karamanoğlu İbrahim Beyden aldığı sanılan Yerce'nin evlatlarına intikal ettiği de kaydedilmektedir¹⁴. Keza bir beytinde oğul ve kız ile rızıklandığını söyler:

*Bunda dahı virdün bize oğul u kız çift u helâl
Andan dahı geçdi arzum benüm âhum didâr için*

Evlendim, helalim var; bu vesileyle de oğul ve kız ile rızıklandım. İnsanın eşinin olması, çoluk çocuğa kavuşması da birer nimettir. Nimet; ama benim maksadım bu türden dünyalık

¹⁴ Bkz. Cahit Öztelli, *Belgelerle Yunus Emre*, Ankara, 1977, 7.

arzular ve nimetler değil, tek arzum “dîdâr”dır; bu yüzden ben onlardan geçtim. Dîdâr, her ne kadar sevgilinin yüzü anlamına gelse de Yunus için dîdâr, ilâhî güzellikler anlamı taşır. O; bu güzelliği temaşa edebilmeyi, yaratılan her zerrede o güzelliğe ait izler keşfetmeyi ve bu keşifle mest olmayı nimetlerin en büyüğü olarak telakki eder. Bu bakımdan şöyle seslenir:

*Ne oğul vardı ne kız vâhididük anda biz
Konşuyduk cümlemiz nûr dağın yaylar iken*

Nur dağı, vahdet âlemidir... Vahdet âleminde iken oğul ve kıza karışmadık, diyor. Evet, orada her bakımdan birlik vardı, herkes herkesin komşusuydu. Bu bilinç hâlinin, dünya hayatında olması gereken şekliyle tecelli etmesi icap eder. Mamafih o, evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış; ancak bütün bu zenginlikler onu didarı temaşadan veya diğer bir ifadeyle Hak'tan alıkoymamıştır.

Ol Dost Bana Ümmî Demiş

Yunus Emre, ilk kaynaklardan itibaren ümmî olarak nitelendirilir. Yunus Emre ümmîdir; bunu kendisi de çoğu kere söyler. Günümüzde bazı araştırmacılar, kimi eski kaynakların ve Yunus'un ifadelerinden yola çıkarak, onu okuma yazması olmayan, geçimini çiftçilikle sağlayan bir fakir köylü ve Tabduk'tan aldığı nefesle şiirler söyleyen bir âşık olarak tanıtmaya çabasıdadır.

Bu konuda ilk kaynaklardan biri olan *Meşâirü'ş-Şuarâ*'da Âşık Çelebi (ö. 1571), Yunus'un, "cezbe çengeliyle dünya âleminden melekler âlemine çekilmiş, âlemin benzeri olmayan olgun insanlarından" olduğunu söyleyerek onun okuma yazma bilmediğine işaret eder. Ona göre, Yunus Emre *hâl dili*yle konuşup şiir söyler. Âşık Çelebi şöyle der: "*Mervîdür ki, her bâr okımak kasd itmiş, hurûf-ı teheccîyi temâm itmege dili dönmemiş ve âyine-i kalbi küdûret-i nukûş u hutût ile tonmamış.*"¹⁵ Evet, okumak istemiş... İstemiş; ama rivayete göre, ne zaman okumak istese, bir türlü iki harfi bir araya getirememiş. Dili âdeta düğümlenmiş. İyi ki diyor Âşık Çelebi, dili dönmedi de okuyamadı; böylece kalbi harflerin nakşı ve hattıyla donmamıştır. Donmadığı için de,

*Nazar eyle itürü bâzâr eyle götürü
Yaradılanı hoş gör yaradandan ötürü*

demiştir. Nazar eyle itürü, derken şunu diyor: Dikkatlice bak, gelişi güzel bakma! Zahire, o görüntüye takılma, biraz daha derinden bak! Varlığın hakikatine ermek için hayret nazarıyla bak, dikkatle incele. Bak ki gördüğün her zerrede yaratandan bir eser, bir iz müşahede edeceksin. Bâzâr eyle götürü derken de, işi toptan hallet; öyle perakende işlerle uğraşma; varlığın künhünü idrak etmeye bak. Basit, sıradan olaylara takılıp kalma; mutlak faili idrak et, ona yönel. Böyle yaparsan, yaratılan

¹⁵ Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şuarâ*, II, (Haz. F. Kılıç), İstanbul, 2010, 689.

her şeyi hoş görürsün. Çünkü yaratılan her şey, yaratıcısı dola-
yısıyla güzeldir, hoş görülmeye değer bir kıymete sahiptir.

Pek çok araştırmacı, bizzat Yunus'un kendisinden aldıkları
“ümmilik” sıfatından ve Âşık Çelebi'nin mütalaalarından ha-
reketle kesin bir hüküm olarak onun okuma yazma bilmeyen
bir âşık yahut kelimenin tam anlamıyla bir divane olarak ni-
telendiredursun; hakikatte o, ilim ve irfan yolunda ilerlemiş;
fakat harfin ve harekenin esareti altına girmemiş bir bilgedir.
Bu yüzden onun,

*Ne elif okudum ne cim varlıkdandır kelecim
Bilmeye yüz bin müneccim tali'üm ne ilduzdan gelir*

şeklinde elif ve cim okumadığını, bizzat varlıktan bilgi aldığını
ifade etse de, esasen iyi bir eğitim ve öğretim gördüğüne işaret
eder. Çünkü elif ve cim harfiyle işaret edilen eğitim gerçeğine
ulaşmayan birisi, elifin ve cimin dar kalıplarının manayı ku-
şattığını bilemez. O, bunun farkına varmış, eğitim ve öğretim
yoluyla oluşan dar kalıplardan kurtularak irfan mektebinde
feyz almıştır. Nitekim,

*Mescid ü medresede çok ibâdet eyledüm
Işk oduna yanuban ondan hâsıla geldüm*

derken, mescit ve medreselerde kurulan ilim meclislerine de-
vam ettiğini, lakin asıl bilgiye aşkla ulaştığını söylüyor. Bu sü-
reçle elde edilen bilgiyi, Hristiyanların “kutsal cehalet” olarak

nitelendirdikleri, bizde ise ümmilik olarak ifade edilen hâlden tahsil etmiştir. Zaten gerçek ümmilik de budur; orada eğitim ve öğretimden yoksun olmak yoktur, aksine eğitimden geçmiş olmakla birlikte oluşturulmuş bilginin dar kalıplarından azade olarak doğrudan doğruya hakikat bilgisine ulaşmak söz konusudur. Zira hakikate ilmin ve felsefenin, dolayısıyla aklın oluşturduğu dar kalıplarla ulaşılmaz; ona ancak, aşkla, dolayısıyla külli akla teslimiyetle ulaşılır.

Zaman zaman, “*Dilümde ilm ü usûl gönlüm de dünyâ sever*” (41/2) dese de, o bu ilim ve usulle ancak dünyaya dair görünür bilgiye erişileceğinin farkındadır. Bu yüzden, “*İlim hod göz hicâbıdır dünya ahret hisâbıdır*” (37/4) demektedir. Elbette insanın dünyasının ve ahretinin saadetini temin edecek ilmi tahsil etmesi gerekir. Fakat Yunus Emre, bu talebin bir üstünü dile getiriyor; o üst bilgi, “*İlme ve kitâbâ sığmayan sır*” (110/2) olarak görülen hakikat bilgisidir. Sen, sana yetecek olan dinî ve dünyevi ilimlerle yetinebilirsin, ama bir üst bilgiye ulaşırsan ilmin zevkine varırsın ve daha ileri bilgileri tahsil edersin. Zaten ilim okumanın manası, *ibret* ve *anlamaktır* (248/6). Şimdi dört kitabı okuyup, Hak kelâmını tefsir edip onun manasını idrak edemeyen, sadece biçimsel düşünen ve onu bir tecrübeğe dönüştüremeyen kişi ne derece âlimdir? Yunus Emre, bu gibi zahiren âlim olanları, “*Zîrâ tefsir okuyup ma'nisin bilmediler*” diye tasvir eder. Pek çok kimse böyledir; oysa her şeyden önce, ilim insanın kendini bilmesi ve kendi gerçekliğine erme-

sidir. Diğer bir ifadeyle insan, tahsil ettiği ilmi bizzat tecrübe ederek, oradaki güzellikleri yaşayarak ahlâken olgunlaşmanın ve manen gelişmenin yollarını aramalıdır.

*İlim ilim bilmekdür ilim kendin bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin ya nice okumakdur*

Bu anlamda Yunus Emre, yaşadığı dönem içinde dört kitabın manasına nüfuz edecek derecede bir tahsil görmüştür. Özellikle *Risâletü'n-Nushiyye*'den yola çıkarak, onun sadece dinî ilimleri değil; aynı zamanda usûl (metodoloji), mantık ve hikmet olarak nitelendirdiği felsefi alanda da bir birikime sahip olduğu düşüncesine varılabilir. Fakat o, ümmilik yolunu seçmiştir.

BEN BİLMEM ZİKRI

Rivayet olunur ki, müftü olan Yunus Emre, Tabduk'un kernalini farkedip, onun irfan sofrasında bulunmak istedi. Bunun üzerine aralarında şöyle bir konuşma geçti. Yunus Emre Hazretleri dedi ki:

-Ya Şeyh bana biat verin!

Buna karşılık Tapduk şöyle dedi:

-Sen müftüsün, senin ilmin var; biz ümmîyiz. Ve senin hizmetin ve hışmın var, biz dervişiz!;

Yunus müftülüğü ve fetva makamını terk etti. Çevresinde ne kadar insan varsa malını onlara yağma ettirdi, hiçbir şeyi

kalmadı. Sonra Tekke'ye geldi. Tapduk'a:

-Bir nesnem kalmadı, dedi.

Tapduk:

-Zâhirî bilgilerini de terk eyle,

Yunus:

-Nasıl terkedeyim?

Tapduk:

-Sen söz tutar mısın?

Yûnus:

-Emrine fermanberim.

Tapduk:

-Yunus, sen, "Bilmem!" diye zikret! "Bilmem!" lafzı, senin günlük duân olsun!

Yunus Hazretleri bundan sonra:

-Bilmem, bilmem, bilmem, diye zikirle meşgul oldu. Kendisi o hâle geldi ki, her şeyi unuttu. Derlerdi ki:

-Yunus, adın nedir?

Yunus:

-Bilmem! derdi.

Yine derlerdi ki:

-Şeyh'in kimdir?

-Bilmem, derdi.

Her ne sual eyleseler:

-Bilmem, derdi.

[Mustafa Tatcı, *İşitin Ey Yârenler*, İstanbul, 2008, 23.]

Ben Nice Pinhân Olan

Yunus Emre; irfânıyla bu toprağı mayalayan, gönül dünyamızı mamur eden bilge şairdir. O, bu irfânı, Tabduk Emre'nin kapısında tahsil etmiştir. Ancak bu kapının hangi irfân mektebine ait olduğu, diğer bir ifadeyle, hangi tarikatın usûl ve erkânını sahiplendiği konusu açık değildir. Bu yüzden de Yunus Emre üzerinde yapılan çalışmalarda, onun farklı tarikatların mensubu olarak gösterildiğini görüyoruz.

Her şeyden önce Yunus Emre, sözüyle ve dile getirdiği konular itibariyle Hoca Ahmed Yesevi ocağını Anadolu'da ihya etmiştir. Bu bakımdan onun bir Yesevi olarak gösterilmesi, Horasan'dan feyz aldığı söylenmesi normaldir. Buradan hareketle de bazı araştırmacılar onu bir Nakşî ve Halvetî olarak gösterirken,¹⁶ bazıları da Mevlevî, Bektâşî ve Kâdirî olduğu hususunda görüş belirtmektedir.¹⁷ Burada Mevlevîlik ve Bektâşîliğe atıf, Yunus Emre'nin gerek Mevlâna ve gerekse Hacı Bektaş-ı Velî ile olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Evet, Yunus Emre bu iki kâmil insanın huzurunda bulunmuştur; ancak bu görüşmeler; onun gençliğinde, diğer bir ifadeyle henüz Mevlevîlik ve Bektâşîlik adıyla birer irfan okulu teşekkül etmeden öncedir. Dolayısıyla Yunus Emre'nin içinde yetiş-

¹⁶ Mesela Ayvansarâyî meşhur eseri *Vefeyât-ı Meşâyih-i Ayvansarâyî*'de söze bir yerde Yunus Emre'nin Halvetîliğine getirir. Bkz. Ramazan Ekinci, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî: İnceleme Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, CBÜ. SBE, Manisa, 2011, 48.

¹⁷ Mesela Hüseyin Vassaf, Yunus'u "gülistân-ı Kâdirîde bir bülbül-i hakâyık" olarak nitelendirir. Bkz. *Sefîne-i Evliyâ*, I, (Haz. A. Yılmaz-M. Akkuş), İstanbul, 2006, 146.

tiği muhiti, Bektâşilik ve Mevlevilikten önceki yolların içinde aramak gerekir.

Yunus Emre, Tabduk Emre, Barak Baba ve Sarı Saltuk yoluyla manevi nasibine ulaştığını beyan eder.¹⁸

*Yûnuş'a Tabduğ u Saltuğ u Barak'dandur nasîb
Çün gönülden cûş kıldı ben niçe pinhân olam*

Tabduk Emre'den sonra, Barak Baba ve Sarı Saltuk'tan söz edilmesi, onun bu silsile içinde gelişen bir irfân muhiti içinde yetiştiğine işaret eder. Ne var ki, gerek Barak Baba ve gerekse Sarı Saltuk'un tarihi kişilikleri de tam olarak bilinmediği gibi, temsil ettikleri yolun mahiyeti de belirgin değildir. Fakat bazı araştırmacılar, Sarı Saltuk'un Kalenderiyye tarikatının Haydariyye şubesine mensup olduğunu, daha sonra Vefai mürşidi olan Baba İlyâs-ı Horasânî'nin muhiti içinde bulunduğunu söylemektedir.¹⁹ Ancak bu bilgiler, Yunus'un Babâî yahut Kalenderî olduğuna işaret etmez.

Şunu açıkça görüyoruz ki, Yunus Emre'nin mürşidi Tabduk Emre'dir. Bundan öte bilgiler birer değerlendirmeden ibarettir. Bu sebeple; Yunus Emre, özellikle yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel ortamında tesiri olan mekteplerden ilim ve feyiz almış, ancak kendisini belirli bir çevrenin içine hapsedmemiştir. Bir

¹⁸ Bu konuda, özellikle Sarı Saltuk'un manevi yolu ve tabduk Emre ile olan ilişkisi hakkında ayrıntılı bilgi almak için bkz: Ahmet Yaşar Ocak, *Sarı Saltuk Popüler İslam'ın Balkanlardaki destansı Öncüsü*, Ankara, 2002, 79.

¹⁹ Ayrıntılı olarak bkz. Ocak, 120 vd.

gezgin derviş olması da, onun farklı çiçeklerden öz alıp bunları bala dönüştüren bir bilge olduğuna işaret eder. Yunus'un balı, şiiridir, sözüdür. Bu balın tadına varan bütün irfân okulları, onu kendi çevrelerinden gösterme gayretine girmişlerdir. Bu bakımdan o, bir Nakşî için, Nakşî'dir; bir Halvetî için Halvetî; bir Mevlevî için Mevlevî ve bir Bektâşî için de Bektâşî'dir.

Yunus Emre, her ne kadar “Ben nice pinhân olam” dese de sözü ve sohbetiyle varolmuştur. Ancak gerek hayatına ilişkin bilgileri, gerek beka semtine göçtüğü yeri ve gerekse içinden geldiği irfan mektebini saklamıştır. İyi ki de pinhân olmuş; zira böylece milletin bir değeri olarak tarihteki yerini almıştır.

Şairler Kocası

Yunus Emre, bazen kendini “şairler kocası” diye nitelendirir. Âdeta bir muamma gibi sorular sorarak cevaplar aradığı ve bu cevaplarıyla; şariat, tarikat, marifet ve hakikat kavramlarıyla ifade edilen dört kapıyı ve kırk makamı öğretmeyi amaçladığı bir şiirinin makta beytinde şöyle seslenmektedir:

*Âşık Yunus sözlerin muhal diyü söylemez
Ma'nî yüzün gösterür bu şâirler kocası*

Şunu diyor: Yunus, öyle, olmayacak şeyleri söylemez. O şairler kocasıdır; bunca yıl yaşamış, ömür sürmüş, farklı diyarlarda gezmiş, tecrübeler kazanmıştır. Dolayısıyla hep o tecrübeyle hareket eder ve her daim hakikati söyler.

Hakikati söyleyen, manaya ermemiz için bize yol gösteren Yunus, bazen de hâlini anlamayan kimi dostlarının “Kocaldun ışkı kogul!” dediklerini nakleder. Evet, Yunus Emre’nin bu sözlerinden anlıyoruz ki, o uzun bir müddet yaşamıştır. Yaşı itibariyle de kemale ermiştir. Lakin, “Bırak artık şu aşkı, yaşlandı, otur oturduğun yerde” diyenlere, “Rûzigâr uğramaz ışka ışkun ne ay u yılı var” (32/7) ve “Bu ışk bize yinile geldi henüz dahı turvandadır” (65/7) diye cevap vermiştir. Evet, aşkın ayı ve yılı olmaz. Aşka ömür biçilmez. Zira âşık, “Her dem yeneden doğar.” Her dem yeniden doğan ne zaman yaşlanacak? Bu mümkün mü? Olmasa gerek; zira ilim ve irfân yolunda, hizmet yolunda ömür hesabı yapılmaz. Gidilecek yere kadar gidilir. Zamanın da, ömrün de sahibi Allah’tır ve bir gün gelir, “sala verilir”. Ölüm, ansızın geliverir.

*Alur yiğidi kocayı yakar ananın içini
Kızların sarı saçını teneşirde çözer ölüm*

*Alur yiğidün âlâsın divâne ider anasın
Gelinlerün el kınasın topraklara karar ölüm*

Ölüm hâlini böylesine canlı bir şekilde dile getiren Yunus Emre, elbette “âşıklar ölmez” hakikatini dile getirmiştir. Âşıklar ölmez; onlar geride bıraktıkları nefesleriyle her zaman hizmetlerini yerine getirirler. Ne var ki, “Her canlı ölümü tadacaktır.” Yunus da her fani gibi, bu dünyadan geçecektir.

Fakat “Bu göç ne zaman ve nerede olmuştur?” sorusu, onun hayatına ilişkin diğer sorular gibi, cevapsız kalmıştır.

Burada bir tarih tespit etme çabasına girmeyeceğiz; genel olarak kabul edilen, 720 (1320-21) tarihinde 82 yaşında bekâ semtine göçtüğü rivayetini tekrar etmekle yetineceğiz. Ancak şu rivayeti de burada nakledeceğiz.

Yunus Emre, evvelce de işaret ettiğimiz gibi, tekkeyi terk edip bir mağarada dervişlerden Hak katındaki manevi derecesini öğrenince, terk ettiği Tabduk kapısına af dilemeye gider. Huzura kabul edilir, affedilir. Fakat Tabduk, “Mertebeni öğrendin. Artık burada duramazsın. Var git, halkı irşad et” der ve ona yol verir. Bununla da kalmaz, Yunus huzurdan çıkıp yola revan olacağı vakit elindeki asayı olanca kuvvetiyle atar ve der ki, “Asamı attığım yere gider, orada ruhunu teslim edersin.”

Yunus’un gezgin bir derviş olarak anılmasına sebep olan işte bu asadır, diye rivayet edilir. Hep o asanın peşinde olmuş, onu aramıştır. Onca şehir gezmiş, farklı iklimlerde bulunmuş, insanları sözü ve sohbetiyle irşad etmiş ve sonunda asasını Sarıköy’de bulmuş ve orada ebedi âleme göçmüştür.

Rivayet bu şekildedir. Halk muhayyilesi Yunus’u doğduğu sanılan ve dolayısıyla vatani olarak görülen köye döndürmüştür.

YUNUS EMRE'DEN BİZE KALAN

*Yûnus oldum ise adım ne acep
Okuyalar bu benim divânımı*

Bizim Yunus

Yunus Emre'yi "Bizim Yunus" kılan nedir? Bizim, bizden biri... Asırlar önce yaşamış olsa da, hâlâ en yakınımızda. Gönül diliyle, aklımızı ve ufkumuzu açıyor. Dertlerimizle dertleşiyor. Dünyanın geçiciliğini, esas olanın, hayatın anlamını idrakte huzurlu bir ömür geçirmek olduğunu öğretiyor. "Bu da geçer yahu!" demeyi öğretiyor... Nasıl oluyor da bütün bunları yapıyor? Nasıl oluyor da bizim oluyor? Bu gibi soruların cevabı, ondan geriye kalanlarda saklıdır. Bizim Yunus'un bize bıraktığı mirası görüp, bizim olan Yunus'u tanıyalım.

Yunus Emre'den bize, en başta Anadolu'nun farklı şehirlerine dağılmış on sekiz ayrı makam kalmıştır. Bu makamlar etrafında, hemen her şehirde ve kültür ortamında anlatılagelen

menkıbeler, kıssalar ve güzel haberler... Sevgi diliyle gönülleri fetheden bir efsane; bu itibarla, bir milli kahramandır. Kültür hayatımızın kurucu şahsiyeti, şiir ve gönül dilimizin mimarıdır. Nitekim doğrudan doğruya Kurân'dan ve hadislerden aldığı ilhamla bu milletin dinî duygu ve düşüncesini beslemiştir. Özellikle Ahmet Yesevî'nin izinde giderek bir yandan hikmet geleneğini bu topraklarda ihya etmiş, öte yandan da uğradığı her yerde kırık gönülleri onarmış; onları İslam'la, Muhammedî ahlakla buluşturmuştur.

Yunus'un mütevazi bir tarafı vardır. Ancak bu demek değildir ki, o, her şeyi mubah telakki eden, dinî tekliflerden ve yaşantıdan uzak kalan birisidir. Aksine şiirlerinde, münacat, tevhit ve nâatlar yekûn tuttuğu gibi, mesela *salât-nameler* de vardır. Öyle sanıldığı gibi, dini görevlerini yerine getirmekten kaçınan bir âşık değildir. Aksine ibadetlerin ancak aşkla edileceğinin farkında olan bir kâmil insandır. Nitekim o, namazı, sanatın en üstünü olarak görür. Namaz öylesine bir sanattır ki, insanı kötü duygu ve düşüncelerden, kaygı ve tasadan alıkor.

*San'atun yigregi çün namâzımı hoş pişe
Namâz kılan kişide olmaz yavuz endişe*

Evet, namaz, yavuz endişeyi kovar. Ama hangi namaz? Aşkla kılınan namaz.... Aşkla namazını kılar isen huzura erersin. Bu yüzden evvela Allah'ın emrini yerine getir, namazını kıl ve işine öyle koyul.

*Allah buyruğun dutgil namâzun kılup gitgil
Namâzun kılmayınca zinhâr varmagıl işe*

Yunus'un elbette namazdan başka tavsiyeleri de vardır. O, dinî ve ahlaki temel değerleri, insanı kırmadan, endişeye ve karamsarlığa sokmadan öğretir. Türkçeyi güzelleştiren o söyleyişler, o güzel buluşlar... İşte şiir bu. Fakat Yunus'un şiiri, sehl-i mümteni dediğimiz bir tarzda geliyor. Bu tarz, en zor, en güç, en ağır mevzuları, en kolay şekilde anlatmaktır. Bu nasıl oluyor? Oluyor; zira şairlik iddiasıyla şiir yazmıyor, yaşadıklarını terennüm ediyor. İnsan bilgiyi tecrübe ederse, sözü de sohbeti de sadeleşir. İşte sehl-i mümteni bu sadeliğin adıdır.

Sadelik, sözün toplumun her kesimine ulaşmasını sağlayan iksirdir. Herkes onu okur; kabiliyeti, birikimi ve nasibi oranında okuduklarından yararlanır. Böylece anlayışı ve idraki gelişir. Aynı metin içinde toplumun her kesimine ulaşmak kolay değildir. Yunus Emre, bu zoru başarmış, sözü ve sohbetiyle meclisimizi süslemiş, gönülleri fethetmiştir. Bu sebepten o, bizim Yunustur; bizimdir, bizdendir.

Bizim Yunus

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş:

Okunu kör nefsin, kılıçla çelmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...

*Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Ölüm dedikleri perdeyi delmiş...
Bizim Yunus,
Bizim Yunus...*

*Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Eli kâtile de kalkamaz elmiş...
Bizim Yunus,
Bizim Yunus...*

*Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Zaman, onun kemend attığı selmiş...
Bizim Yunus,
Bizim Yunus...*

*Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Toprakta devrilmiş, göğe çömelmiş...
Bizim Yunus,
Bizim Yunus...*

*Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Sayıları silmiş, BİR'e yönelmiş...
Bizim Yunus,
Bizim Yunus...*

Necip Fazıl Kısakürek

Eserleri

Yunus Emre'den geriye iki önemli eser kalmıştır. Bunlardan ilki *Divân-ı Yunus*'tur. O, daha çok bu eseriyle tanın-

mıştır. Daha yaşadığı dönemde, *Divan*'ı okunurmuş. Sonraki dönemlerde de okunmaya devam etmiştir. Bu yüzden de Niyâz-i Mısri olmak üzere, pek çok şair üzerinde etkili olmuştur. Hâlâ okunmakta, çağdaş şairleri de etkilemeye devam etmektedir.

Bu kadar etkili bir *Divan* olmakla birlikte, ne yazık ki, Yunus'un yaşadığı zamanda yazılmış bir yazma mevcut değildir. Bilinen en eski nüshalar, XIV ve XV'inci yüzyıllara aittir. Halk onu çok sevmiş, ezberlemiştir. Bu sebepten de daha sonra kayda geçerken, başka şairlere ait olan şiirler de *Divan*'a girmiştir. Bursalı Âşık Yunus başta olmak üzere, birçok şairin şiirleri bazı nüshalara dahil olmuştur. Yunus'un tesirinde kalan, âdeta Yunusça söyleyen şairlerin çoğalmasında dilimizi ve kültürümüzü canlı hâle getirmiştir.

Son yıllarda bizzat *Divan*'ı esas alan güzel çalışmalar yapılmıştır. Bunlar içerisinde Dr. Mustafa Tatcı'nın yaptığı yayınlar, Yunus Emre hakkındaki bilgileri akademik düzeyde ele alan önemli çalışmalardır. Tabii bundan önce, Burhan Toprak'ın neşrettiği *Yûnus Emre Divânı* (İstanbul, 1933), Abdülbâki Gölpınarlı'nın hazırladığı *Yûnus Emre Divânı* (İstanbul, 1969), Naci Kasım'ın naşiri olduğu *Tam ve Tekmil Yunus Emre Dîvânı* (İstanbul, 1969) ve F. Kadri Timurtaş'ın yayımladığı *Yunus Emre Dîvânı* (İstanbul, 1972, Ankara, 1980) adlı çalışmaları da hatırlamak lazımdır. Bunlardan başka, Ayvaz Gökdemir ve Mustafa Özçelik gibi yazarların yaptıkları şiir seçkileriyle

farklı isimlerde hazırladıkları çalışmalar, Yunus Emre'nin geniş kitlelerce okunmasına imkân vermiştir.

Yunus Emre'nin *Divan*'dan başka, bir de *Risâletü'n-Nushiyye* isimli bir kitabı daha vardır. Bu kitap, mesnevi nazım şekliyle yazılmış, didaktik, nasihat-nâme tarzında *önemli* bir eserdir. 563 beyitten oluşan küçük bir mesnevi; lakin içeriği itibariyle, çok kıymetli bir başyapıttır. Evet, Yunus Emre'nin başyapıtı... Onun bilgeliğini, ilim ve irfan yolunda ulaştığı zirveyi ve ahlaki meselelere ilişkin derin bilgilerini yansıtır. Bu eserde, içimizdeki savaşı anlatır. İçimizde iyi huylar ile kötü huylar daima çatışma hâlindedirler; mesele, bunun farkına varıp, iyi huyların akıl ve ruh âlemimize hakim olmasına katkı sağlamaktır.

Taraf Olmak

Yunus Emre, *Risâletü'n-Nushiyye*'de şu soruyu soruyor: “İmdi bilgil ki, kangı bölükdensin?” Bölük kelimesi o dönemlerde, saç bölüğü, saç örgüsü, parça ve kısım gibi anlamlarda kullanılıyor. Saç örgüsü anlamında belik kelimesi de kullanılır. Zamanla bölük kelimesinin anlamı biraz daha genişlemiş, pay, hisse, fırka, takım, taife ve zümre anlamlarına kullanılır olmuştur. Ayrıca askerî bir tabir olarak da temel askerî birlik anlamını kazanmıştır. Bir dönem bölük komutanı anlamında bölükbaşı tabiri de yaygınlaşmıştır. Yunus'un sorusuna dönersek, “kangı bölükdensin?” derken, ilk anda, insanları yapıp ettikleri, inançları ve zihniyet yapıları itibariyle tasnif eden ta-

raf göze çarpar. Nitekim koca şair, varlığın hammaddesi olan dört unsura verdiği anlamlarla insanın içinde cereyan eden bir savaştan söz eder. Bu soruyu da söz konusu savaşta kişinin öncelikle tarafını belirlemesine vurgu yaparak soruyor. Sonra da cevabı bizzat kendisi veriyor: “*Kangısmun sözün dutarsan anun bölügindensin.*”

Yunus, insanın sözünü dinlediği, sohbetinde bulunduğu, kültürel olarak aidiyet hissettiği ve hizmetinde bulunduğu tarafın bir üyesi olduğuna dikkatlerimizi çekiyor. Konuşan, dinleyen, gören, düşünen, seven-sevilen, nefret eden/edilen, üzülen-üzzen, sevinen-sevindiren, âşık olan-âşık olunan, terk eden/edilen, etkilenen-etkileyen bir varlık olan insanın tarafa sahip olması da kaçınılmazdır. Bazen bu taraf olmak, tarafsızlık şeklinde tezahür eder. Dolayısıyla insanın mutlak tarafsızlığından söz etmek muhaldir. Bir yerde taraf var ise, bu taraflar arası ilişki, ya tesâmüh ve barışla sağlanır yahut da mücadele ve savaşla. *Risâletü'n-Nushiyye*'ye bir arada yaşama yahut çatışma tezi sunan bir eser değil. Ancak insana doğru tarafta yer alma bilinci kazandıran bir tez olarak değerlendirilmek mümkündür.

Pek çok kimse, yetmiş iki milleti bir gören ve hoşgörü abidesi olan Yunus'u, taraf gibi siyasi ve stratejik bir kavramla ilişkilendirmemi yadırgayacaklardır. Olabilir. Şurası bilinmelidir ki, Yunus'un hoşgörüsü, hemen ben oldum, kemale erdim, yetmiş iki milleti bir görüyorum edebiyatından çok yücedir.

Çünkü bu bir duyuştur. Ve bu duyuşa ulaşmak için, kırk yıl Taptuk kapısına doğru odun taşımak gerekir. Belki bir menkıbedir; ama Yunus, “Bu kapıdan eğri odun girmez!” derken Tabduk’un temsil ettiği tarafta olmuştur. Bir taraf olup mücadele etmeden, yorulmadan, çaba sarf etmeden, çatışmadan sahil-i selamete ulaşip tarafsızlar tarafına geçmek mümkün gözüküyor. Bu bakımdan *Risâletü’n-Nushiyye*’yi savaş edebiyatımızın başyapıtı olarak göstermek mümkündür.

[Bilal Kemikli, “İçimizdeki Savaş ve Risâletü’n-Nüşîyye”, *Sufi Aşk ve Ölüm*, İstanbul, 2008,63-64.]

KAYNAKLAR

- Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre, Risâletü'n-Nushiyye ve Divan*, İstanbul, 1965.
- Adnan Sadık Erzi, "Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve vesikalar I, Yunus Emre'nin Hayatı Hakkında Bir Vesika", *Belleten*, XIV(53), Ankara, 1950, 85-89.
- Ahmet Yaşar Ocak, "Türkiyede Yunus Emre Araştırmaları zerinde Genel Bir değerlendirme ve Yunus Emre Problemi", *Türk Sulfilięine Bakışlar*, Ankara, 1996, 98-108.
- Ahmet Yaşar Ocak, *Sarı Saltık Popüler İslam'ın Balkanlardaki Destansı ncs*, Ankara, 2002.
- Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şu'arâ*, II, (Haz. F. Kılıç), İstanbul, 2010.
- Cahit ztelli, *Belgelerle Yunus Emre*, Ankara, 1977.
- Derviş Ahmed Âşıkî, *Âşık Paşazâde Tarihi*, (Haz. C. Çiftçi), İstanbul, 2008.
- Faruk Kadri Timurtaş, *Yunus Emre Divanı*, İstanbul, 1972.
- Halim Baki Kunter, *Yunus Emre Bilgiler-Belgeler*, Eskişehir, 2007.
- Hamiye Duran, *Hacı Bektâş-ı Velî velâyet-nâmesi ve Velâyet-nâme'de Geçen Kerâmet Motifleri*, Doktora Tezi, G. SBE, Ankara, 1996.

- Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, (Haz. A. Yılmaz-M. Akkuş), İstanbul, 2006.
- İsmet Binark-Nejat Sefercioğlu, *Yunus Emre Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi*, Ankara, 1970.
- Kâmil Kepecioğlu, “Yunus Emre Nerede Yatıyor?”, *Nilüfer*,4, Bursa, 1945, 68.
- M. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara, 1976.
- Mecdî, *Şekâyık-ı Numaniye Tercümesi*, İstanbul, 1269.
- Mustafa Bahadıroğlu, *Vakıat-ı Hüdayi (Üftade)’nin Tahlil ve Tahkiki*, Doktora Tezi, UÜ. SBE., Bursa, 2003.
- Mustafa Özçelik, *Bizim Yunus*, Eskişehir, 2007.
- Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Külliyâtı Yunus Emre Divânı*, I-III, İstanbul, 2008.
- Ramazan Ekinci, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî: İnceleme Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, CBÜ. SBE, Manisa, 2011.
- Sezai Karakoç, *Yunus Emre*, İstanbul, 1985.
- Vilâyetnâme: Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî*, (Haz. A. Gölpinarlı), İstanbul, 1995.